

**UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
FACULTAT DE MAGISTERI**

Màster en professor/a d'Educació Secundària Llengua catalana.
Innovació docent i iniciació a la investigació en educació lingüística i
literària

La València de Beatriu Civera

González Peiró, Raquel

Muñoz Yago, Bàrbara

Ribera Gil, Yasmina

València, 2018

ÍNDEX

1.INTRODUCCIÓ	3
1.1. JUSTIFICACIÓ	3
1.2. CONTEXTUALITZACIÓ	4
2. MARC TEÒRIC	5
2.1. GÈNERE DEL CONTE	5
2.2. BEATRIU CIVERA	5
2.3. CONTEXT DE POSTGUERRA	7
2.4. <i>RETORN</i> , PRIMER CONTE DE <i>VIDES ALIENES</i>	9
3. MARC METODOLÒGIC	11
3.1. OBJECTIUS GENERALS I ESPECÍFICS	11
3.2. CONTINGUTS GENERALS I ESPECÍFICS	12
3.3. COMPETÈNCIES	12
3.4. CRITERIS D' AVALUACIÓ	13
3.4.1. <i>Rúbrica d'avaluació</i>	14
4. PROPOSTES DE LECTURA I LLOCS LITERARIS	16
4.1. FRAGMENTS DE <i>RETORN</i>	16
4.2. ITINERARI DE LA RUTA	18
4.3. FOTOGRAFIES DELS LLOCS I DESCRIPCIÓ	21
4.3.1. <i>IES Beatriu Civera</i>	21
4.3.2. <i>Carrer de les Monges</i>	21
4.3.3. <i>Església dels Sants Joans</i>	23
4.3.4. <i>Carrer de les Comèdies</i>	24
4.3.5. <i>Carrer del Trinquet de Cavallers, 9</i>	24
4.3.6. <i>Palau de Comunicacions</i>	25
4.3.7. <i>Central de Correus</i>	25
4.3.8. <i>L' Ajuntament</i>	26
4.3.9. <i>Estació del Nord</i>	26
4.3.10. <i>Institut de Segon Ensenyament</i>	27

4.3.11. <i>Plaça Sant Agustí</i>	27
4.3.12. <i>Plaça Beatriu Civera</i>	27
4.3.13. <i>Cementeri General de València</i>	27
5. ACTIVITATS DE LA RUTA LITERÀRIA	29
5.1. ACTIVITATS ABANS DE LA RUTA	29
5.2. ACTIVITATS DURANT LA RUTA	29
5.2.1. <i>Taula de les activitats</i>	29
5.2.2. <i>Desenvolupament de les activitats</i>	31
5.3. ACTIVITATS DESPRÉS DE LA RUTA	37
6. REFLEXIÓ FINAL	38
7. BIBLIOGRAFIA	41
7.1. LLIBRES I ARTICLES	41
7.2. ENLLAÇOS	41
8. ANNEXOS	42
8.1. TRÍPTIC	42
8.2. QUADERN DIDÀCTIC	43
8.3. ITINERARI I FRAGMENTS PER A REPARTIR ALS ALUMNES	53
8.4. ENTREVISTA A JOAN V. PEIRÓ	59
8.5. DOCUMENTS PROPORCIONATS PER JOAN V. PEIRÓ	64
8.6. ADJUNTS DEL CONTE <i>RETORN</i>	66

1. INTRODUCCIÓ

1.1. JUSTIFICACIÓ

El motiu principal del títol del nostre treball, *La València de Beatriu Civera*, es deu a la necessitat d'explicar i fer un reconeixement a aquesta escriptora valenciana de postguerra. I, en aquest sentit, cal destacar que, actualment, ja s'estan fent alguns actes per dur-ho a terme, com el I Certamen de Relats Beatriu Civera, el qual s'ha realitzat en maig de 2017 a la ciutat de València, fet que es pot entendre com una mena d'homenatge a aquesta autora.

D'aquesta manera, amb la tria del tema, podem fer també un intent de donar a conèixer les escriptores valencianes de postguerra, ja que han estat sempre en un segon pla. Aleshores, el fet d'haver-hi escollit Beatriu Civera és per una simple raó: per fer-la més visible. Quan es va veure que quasi no s'havia estudiat ni tractat a fons aquesta escriptora, es va pensar que seria una bona oportunitat treballar-la per tal de traure a la llum una figura com ella que va ser molt destacada durant els anys de República i postguerra a València per la seua tasca literària i la seua actitud en defensa de la llengua, al costat d'altres escriptores com Maria Beneyto i Carmelina Sánchez Cutillas. Aleshores amb aquesta autora aprofitem per fer també un merescut reconeixement a totes les escriptores valencianes de postguerra.

A més a més, el més interessant d'açò seria poder incloure Civera dins de l'àmbit de l'educació, i demostrar que no sols es coneixen autores catalanes com Rodoreda, sinó que en aquella època de postguerra també hi havia un nombre d'escriptores de qualitat al País Valencià. En aquesta mateixa línia, trobem que Maria Lacueva, a la seua tesi, dóna uns percentatges clars de com està actualment la situació de desigualtat entre la literatura de dones i la d'homes: «del total d'obres catalanes, 88,71% són d'homes i 11,29% són de dones; del total d'autors, 350, hi ha 19 dones només i representen un 5,7%, en contraposició als homes que representen el 94,29% dels autors.» (Lacueva, 2013).

Seguint amb els motius del tema del treball, cal remarcar que, dins de la gran obra de Beatriu Civera, s'ha decidit escollir el recull de contes *Vides alienes* i, en concret, el primer conte, *Retorn*. Açò s'ha fet així per una raó: l'espai en què està

ambientat aquest recull de contes, la València de la postguerra, fet que ens pot ajudar a entendre millor la nostra escriptora. A més, s'ha pensat que el gènere del conte és molt adequat per als alumnes de l'ESO, per la seua brevetat i senzillesa. Per últim, aquest primer conte del recull resulta molt interessant pel tema que planteja: una crítica a la guerra, és a dir, és fa una denúncia a favor de la pau, fet que es considera molt interessant per als alumnes i molt oportú perquè aquest aprenquen valors.

1.2. CONTEXTUALITZACIÓ

Aquesta seqüència va dirigida a l'institut d'Aldaia anomenat IES Beatriu Civera, concretament per a l'alumnat de 4t d'ESO, perquè al currículum d'aquest curs es troba inclòs l'estudi i tractament del gènere del conte, un dels temes d'aquest treball. De la mateixa manera, també cal dir que al currículum trobem el desenvolupament de la capacitat crítica, fet que hem aprofitat per treballar-la mitjançant els valors de la pau i "no a la guerra", que, com ja s'ha dit, es treballa per mitjà del conte *Retorn* de Beatriu Civera.

En concret, s'ha decidit escollir aquest centre per una raó principal: explicar als seus alumnes el motiu del nom del seu institut i la història que du. Per tant, es veu un clar avantatge d'aquesta decisió, ja que permet que els alumnes es puguin sentir molt més identificats amb el tema perquè els agafa molt de prop.

L'IES Beatriu Civera és un centre situat entre les poblacions d'Aldaia i Quart de Poblet (València). És un institut molt apropiat per aquesta seqüència, ja que es presenta com un centre nou i innovador que du a terme metodologies diverses. Es va inaugurar en el curs 2004-2005, en 2008-2009 va rebre el nom de Beatriu Civera, durant el curs 2011-2012 es va convertir en Centre Educatiu Solidari (CES), en 2012-2013 va passar a formar part de la xarxa de Centres Plurilingües i, finalment, en 2014-2015 va entrar dins de la Xarxa de Centres de Qualitat Educativa. Per tant, ens trobem davant d'un centre que pretén innovar en projectes que se centren en l'educació dels valors, fet que resulta viable pel tractament que s'hi fan dels valors del "no a la guerra" en aquesta ruta literària.

2. MARC TEÒRIC

2.1. GÈNERE DEL CONTE

El conte és una narració en prosa d'extensió breu, d'estructura simple i amb una gran intensitat en la trama. Per aquest motiu, l'autor ha de dominar els registres, l'argument, els personatges, és a dir, tots els aspectes de la narració. Es parla de dos tipus de conte, el popular i el literari. El primer es transmet de forma oral, és anònim i presenta formes com la rondalla, la llegenda, el conte de fades... mentre que el conte literari és escrit i d'autor reconegut.

El conte s'estructura en tres parts:

1. Introducció: Presentació dels personatges, el temps i l'espai de l'acció
2. Desenvolupament: desplegaments del conflicte
3. Desenllaç: conclusió del relat, que pot ser obert o tancat

Compta almenys amb un personatge caracteritzat que normalment és el principal i un narrador que explica l'acció. En els contes podem trobar diversos estils narratius (estil directe, indirecte i indirecte lliure) i generalment són introduïts per un títol que anticipa algun aspecte significatiu de la narració o bé fa referència a un element important de la trama.

2.2. BEATRIU CIVERA

Empar Beatriu Martínez Civera, més coneguda pel seu nom literari Beatriu Civera va nàixer al carrer Monges, a València, el 29 d'abril de 1914, al si d'una família de classe mitjana. Segons testimonis escrits, ja des de menuda, els seus pares i mestres li van proposar estudiar una carrera però ella va preferir l'ofici de modista. De fet, els coneixements de l'ofici i la seua experiència aconseguida en el treball de la costura ens els transmet i descriu en algunes de les seues obres.

A més, va ser redactora al diari *La voz valenciana*, on va col·laborar des de l'any 1937 fins l'any 1939. Fou la primera dona que va escriure en un diari de la nostra terra. Aquesta vocació/necessitat d'escriure es reflecteix també en la producció literària. Les seues obres tenen la necessitat de contar, d'anunciar i, també,

de denunciar. En aquesta època va publicar tres biografies: la de l'organista J.B Cavanilles, la de Gregori Mayans i Ciscar i la del pintor Vicent López.

El contacte pla i sincer amb les persones, les veïnes i els veïns de València amb qui vivia, a qui cosia roba, les amistats del carrer, del barri, les notícies a què tenia accés des del periòdic... tot allò que vivia i l'envoltava, tot l'anava marcant fins al punt d'arribar a tindre una influència decisiva en les seues novel·les i en l'evolució literària i intel·lectual dels seus escrits.

Però, amb vint-i-sis anys, va viure la imposició de la dictadura franquista, un règim que va perseguir durament l'ús públic del valencià i va reprimir implacablement els ideals que havien defensat persones com Carles Salvador, Enric Soler i Godes, Enric Valor... Junt amb ells, va desenvolupar una eficaç tasca en uns moments ben difícils. Va ser, en eixa època, secretària de la institució *Lo Rat Penat* amb la presidència de Carles Salvador.

Una vegada acabada la guerra, li van demanar la seua col·laboració per a la revista *Pensat i Fet*. Això va suposar donar-se a conèixer com a escriptora. Va ser en eixos moments de clandestinitat quan va decantar-se per escriure les seues primeres novel·les. Era la postguerra dels anys cinquanta. Fruit d'aquests esforços són les quatre primeres novel·les, de les quals només dues en van ser publicades: *Entre el cel i la terra* (1956) i *Una dona com una altra* (1961). Una tercera, guanyadora del premi Joan Senent de l'any 1969, *La crida indefugible*, encara es troba sense publicar. En aquest moment, rebre el premi tenia un gran prestigi perquè Joan Senent i Anaya era un dels grans activistes en defensa del valencianisme. Igual que Manuel Sanchis Guarner, pertanyia a *Lo Rat Penat*, i ambdós van ser expulsats a partir de la dècada dels 70, quan la situació dins d'aquesta institució va donar un gir ideològic de 180 graus.

A partir de la dècada dels 60 va compaginar la seua tasca literària amb el treball de caire periodístic. Va col·laborar als fascicles de *Nostres Faulelles* amb narracions curtes, de llenguatge senzill, on mitjançant la insatisfacció dels seus personatges, fa una clara denúncia per la hipocresia moral i social del seu temps. També va exercir la professió d'arxivera a l'editorial 3 i 4.

L'any 1975, amb 61 anys, va guanyar el Premi Víctor Català amb *Vides alienes*. L'obra, des del punt de vista literari, marca clarament un abans i un després en els seus escrits. El contingut és un recull de narracions curtes sobre temes que li han preocupat al llarg dels seus dies. Més tard, ja iniciada la democràcia, i dintre el procés de recuperació històrica, va treballar al setmanari *El Temps*.

La importància de Beatriu Civera ve donada perquè és l'autora de nou novel·les, totes elles escrites en català, encara que només es publicaren *Entre el cel i la terra* (1956) i *Una dona com una altra* (1961). Dins de les que no es publicaren, *Liberata* fou finalista del Premi València de 1958, *La crida indefugible* va rebre el Premi Senent de 1969 i *Vells i novells* quedà en tercera posició a l'Andròmina dels Premis Octubre de 1974. Juntament amb les novel·les, trobem dos reculls de narrativa curta, *Vides alienes* (1975) i *Confidencial* (1986). Cal remarcar que és la primera dona de la història valenciana que publica una novel·la en català. Però la seua mort va arribar amb 81 anys l'any 1995, a la ciutat on sempre havia viscut, València.

Finalment, cal dir que Beatriu Civera va ser una dona atrevida per lluitar contra la societat i el context de dictadura que vivia en aquell moment i, per això, decidí ser dona escriptora, escriure en la nostra llengua, que estava vetada i censurada i fer-ho amb protagonistes femenines. Per tant, ens trobem davant d'una autora que no sols fa l'esforç d'escriure en català, sinó que, a més, tracta temes de denúncia social.

2.3. CONTEXT DE POSTGUERRA

L'època que va viure Civera va ser un període en què València estava vivint un gran canvi, una potent industrialització que també anava en relació al moviment del Modernisme que es va plasmar activament a aquesta ciutat, i alguns edificis com el Mercat Central i l'Estació del nord en són exemples. També era un temps de postguerra, període crític per la literatura catalana a causa de la instauració de la dictadura franquista que imposa una censura molt rígida i, encara més, en l'àmbit de la literatura catalana. I ja no cal dir la dura situació d'una dona escriptora en aquesta llengua vetada. En el context de la postguerra, la condició de dona i la censura encara

ho posaven tot més difícil. Per això, molts escriptors i escriptores continuen escrivint en català a la clandestinitat o a l'exili. Per tant, la dècada dels 40 va ser molt dura en tots els àmbits, i no anava a ser menys en el de la literatura, si contem també amb la implacable censura que hi havia en aquell moment. A més, encara estava pitjor la situació amb el gènere de la narrativa, ja que, de novel·les, no trobem gaire. I Beatriu Civera va ser una entre molts altres escriptors que va fer l'esforç d'escriure narrativa en valencià durant aquesta època.

Arribats als anys 50, veiem el predomini del conte i es donen a conèixer alguns dels novel·listes més importants del moment com Pedrolo, Villalonga o Mercè Rodoreda. Al País Valencià a partir dels anys 50 s'incrementa la publicació de contes i narracions, més nombroses que anys anteriors però encara a nivell de subsistència. En aquesta època, Enric Valor rescatarà la rondalla i la resta d'autors que publiquen en aquest període, X. Casp, J. Iborra, M. Adlert, J. Mascarell i Gosp i B. Civera aportaran la contribució més literària i més exigent estètica i lingüísticament del moment. Tots ells apareixeran al *Recull de contes valencians* de Fuster (1958), a excepció de Beatriu Civera.

Cal també remarcar el treball que van realitzar els intel·lectuals valencians des de les propostes que van fer-hi en *Lo Rat Penat*, així com les revistes i publicacions que van dur a terme. En aquesta línia, cal destacar la figura de Manuel Sanchis Guarner, qui va tindre una estreta amistat amb la nostra autora Beatriu Civera durant els anys que treballaven junts, quan ella estava com a secretària de *Lo Rat Penat*. De fet, podem veure que Guarner li ha escrit alguns dels pròlegs a Beatriu Civera.

Finalment, durant els anys 60, trobem un intent per mantenir viva l'escriptura en valencià entre les dones. Encara que sotmeses a la invisibilitat, les escriptores valencianes com Beatriu Civera, Maria Beneyto, Maria Ibars, Anna Rebeca Mezquita Almer, Matilde Llòria, Carmelina Sánchez-Cutillas, Sofia Salvador i Maria Mulet van contribuir a l'èxit d'unes dinàmiques culturals com també a una modernització de la literatura catalana.

2.4. *RETORN*, PRIMER CONTE DE *VIDES ALIENES*

Com ja hem dit anteriorment, tota l'obra de Civera està relacionada amb les seues vivències personals. Això també es pot veure en el recull de contes *Vides Alienes* però de manera diferent. L'autora li dóna aquest títol per diferenciar-ho i deixar clar que no parlava de situacions personals que havia viscut, sinó que, més bé, eren històries que ella coneixia o li havien contat d'altres persones, però amb les quals se sentia identificada i empatitzava amb els protagonistes. Com exemple, tenim a Batiste, protagonista de *Retorn*, el primer conte d'aquest recull.

El conte comença amb “Un home, d'aspecte cansat i famolenc, de mirada inquieta i perduda, camina lentament pels carrers de la ciutat de València”. Aquest és Batiste, que torna de la guerra. Per tant, el protagonista d'aquesta història és un home. Aquest fet ja destaca si pensem que Beatriu Civera en totes les seues obres ens presenta un historial de personatges femenins. El canvi que fa en aquest llibre li servirà com a eina per a mostrar el seu objectiu: la guerra.

Batiste és un home representat amb un aire trist “sovint el front s'inclina cap a terra amb el gest descoratjat del vençut per la vida”, “un vianant s'ha girat per mirar-lo, tot pensant que es tracta d'un captaire que demana almoina” (p.14). Batiste ha tornat a València per veure el seu pare i visitar el cementeri on va morir sa mare, per això compra clavells a la plaça de l'Ajuntament. Sabem que torna després de molts anys al front perquè se'ns diu que va vestit d'aquesta manera: “El nouvingut duu penjada al muscle una vella motxilla de soldat. El vestit, que li encomana un aspecte encongit i temorenc, sembla que no ha estat fet per a la seua mida” (p.16). Va a la taverna del *Tio Pifani*, esperant que li reconeguen i li donen alguna cosa de menjar, però no saben qui és i no li volen servir. És per això que diu que ha vingut per donar notícies de “Batiste”. I Pifani diu: “El de Marieta! ¡Santa Mare de Déu! El varen afusellar...? ¡Tios bords! Ell, potser era un poc desficaciat, sap?, però bon xicot, com a fill del poble! Que vostè era amic seu?” (p.21) I el propi Batiste contesta: “Jo sóc... Jo era el seu company de... Sí, sí; això: el seu company!” I li contesta el tio Pifani “Vaja, i jo que l'havia pres a vostè per... Ai, perdone, sap!” (per captaire).

Després, empren la marxa cap a la casa del pare “Davant la casa, assegut en una cadira baixeta amb seient encordat d’espart, hi ha l’home vell... els peus inflats, les mans balbes que engrapen el gaiato, i el rostre cansat es referma en aquelles.” (p.23). El pare li conta que la mare estigué malalta quan li digueren que a Batiste l’havien afusellat. Diu que la mare ve cada nit a fer-li companyia, però està morta. El pare no tenia diners per a pagar la missa de la seua dona i s’imagina que ella està viva “Fill, que ta mare ve per fer-me companyia... però s’està quieta, asseguda vora taula...” (p.31). A més, les terres que tenia ja no les pot treballar i li furtaren el gos i l’escopeta. S’alimenta del que les veïnes li fan de menjar. El fill, Batiste, se’n va, i és quan el pare comença a plorar. Al final Batiste torna per a passar la nit en sa casa, fent-li companyia. “En el silenci de la nit quieta. Sense passos fermes de centinelles. Sense crits de canvi de guàrdia. Sense trets de fusell... se sent el rosec amable de les rates en el trespol.” (p.29). A l’endemà, Batiste s’ha d’anar. “El vell somriu amb descans en veure marxar al fill...” (p.32) (perquè per fi ja sap que el fill està viu i que no el van afusellar).

Batiste marxa cap a l’Albufera i el Saler, i és allí on veu una parella de joves estimant-se. I amb aquesta imatge positiva i plena d’esperança en Batiste, amb un sabor agredolç, s’acaba la història: “I sentit un goig nou, desconegut... de caminar amb les mans buides, absolutament buides, lliures de tota mena d’impedimenta, per poder agafar de bell nou l’aixada i ferir la terra esblanquida i dura, fins arribar a l’estranya rogenca, i escampar la llavor al seu si... Esperar pacient el curs dels dies, que donaran el profit: del quefer diari... I cercar després la dona que vulga mamprendre el rem d’una llar coberta de cendra refredada...” (p.39).

3. MARC METODOLÒGIC

3.1. OBJECTIUS GENERALS I ESPECÍFICS

Per a l'elaboració de la ruta literària, proposem els següents objectius:

Objectius generals	Objectius específics	Competències
1. Aproximar-se al coneixement de mostres del patrimoni literari i valorar-lo com una manera de simbolitzar l'experiència individual i col·lectiva	1.1. Conèixer la importància del nom del centre IES Beatriu Civera, mostrant la vida i obra de l'autora, centrant-nos en el primer conte de <i>Vides alienes</i> , <i>Retorn</i> , i veure en aquest la reflexió a la qual vol arribar l'autora	[CCLD] [CCA] [CSC]
2. Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat social i cultural	2.1. Entendre els fragments tant orals com escrits durant la ruta literària del conte <i>Retorn</i> , de Beatriu Civera	[CCLD] [CCA] [CAA] [CSC]
3. Comprendre textos literaris utilitzant els coneixements sobre les convencions de cada gènere, els temes i motius de la tradició literària i els recursos estilístics	3.1. Entendre <i>Retorn</i> mitjançant el coneixement del gènere del conte i el tema del "no a la guerra"	[CCLD] [CCA] [CAA] [CSC]
4. Conèixer i distingir les principals èpoques literàries, els seus trets característics, les obres i les autores i autors més representatius de cada època	4.1. Mostrar l'època de l'autora dins la postguerra, desenvolupar amb ella un esperit crític al voltant del tema que es tracta al conte i demostrar la invisibilitat de les dones a l'aula anomenant més autores valencianes	[CCLD] [CCA] [CSC]
5. Interpretar i utilitzar la lectura i l'escriptura com a fonts de plaer, d'enriquiment personal i del coneixement del món, i consolidar hàbits lectors per mitjà de textos adequats a l'edat	5.1. Aprendre i gaudir amb la lectura <i>Vides alienes</i> , ja que la ruta literària funciona com una activitat d'animació lectora, consolidar l'hàbit lector dels alumnes de 4t d'ESO i alhora conèixer part de la seua ciutat, València	[CCLD] [CCA] [CAA] [CAIP] [CSC]

3.2. CONTINGUTS GENERALS I ESPECÍFICS

Per a l'assoliment dels objectius, s'han de tractar una sèrie de continguts, tant generals com específics, que veurem a continuació.

Continguts generals	Continguts específics
1. Desenvolupament de l'autonomia lectora i valoració de la literatura com a font de plaer i de coneixement	1.1. Assoliment de l'autonomia lectora mitjançant diverses lectures del conte <i>Retorn</i> i consideració de la importància de la literatura per l'aportació d'uns valors
2. Lectura comentada de relats que mostren rellevància d'alguns trets	2.1. Reconeixement del tema fonamental del "no a la guerra" al conte <i>Retorn</i> per a permetre una visió negativa de determinats fets del passat i aconseguir una actitud crítica
3. Contacte, mitjançant la lectura, d'alguns autors de la literatura	3.1. Coneixement de l'autora Beatriu Civera i importància de la seua obra
4. Reflexió al voltant de temes diversos a través de la literatura	4.1. Accés i apreciació dels temes de l'obra <i>Retorn</i> mitjançant les activitats proposades
5. Composició de textos d'intenció literària i elaboració de treballs sobre lectures	5.1. Elaboració d'un producte final, el conte, així com la presentació del quadern didàctic fet pel docent però amb la resposta i valoració per part de l'alumnat
6. Ús de les ferramentes comuns de les TIC per a col·laborar i comunicar-se amb la resta del grup amb la finalitat d'aportar idees constructives.	6.1. Ús de Youtube i Twitter

3.3. COMPETÈNCIES

Com tota activitat que tinga per finalitat el foment de la lectura, és indubtable que l'assoliment d'aquest hàbit lector permetrà adquirir una sèrie de capacitats o competències que li serviran a l'alumne com a base dels seu esforç. Així doncs, es presenten determinades competències que es volen aconseguir mitjançant la lectura de *Retorn*, de Beatriu Civera i la participació en la ruta literària:

- Competència comunicativa, lingüística i audiovisual [CCLD]
- Competència cultural i artística [CCA]
- Competència digital [CD]
- Competència d'aprendre a aprendre [CAA]
- Competència en l'autonomia i la iniciativa personal [CAIP]
- Competència social i ciutadana [CSC]

3.4. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Al llarg de la ruta literària, el docent haurà de tenir en compte una sèrie de factors avaluatius:

Criteris d'avaluació
1. Participar activament i respectuosament en els intercanvis comunicatius de la ruta literària amb la lectura de diversos fragments i adquirir la capacitat crítica sobre el tema del “no a la guerra”, aportant arguments raonats per a defensar les pròpies opinions amb el coneixement del període literari de la postguerra valenciana, prestant atenció a la pronunciació i a la gestualitat i utilitzant el registre col·loquial i les estratègies d'interacció oral.
2. Participar cooperativament per a aconseguir metes comuns assumint diversos rols amb eficàcia i responsabilitat, donar suport a companys i companyes demostrant empatia i reconeixent les seues aportacions, així com utilitzar el diàleg igualitari per a resoldre conflictes i discrepàncies.
3. Planificar i escriure, amb adequació, coherència, cohesió, correcció ortogràfica i gramatical i lèxica del nivell educatiu, un conte, aplicant les estratègies del procés d'escriptura i amb el coneixement del gènere per a la seua composició.
4. Realitzar amb supervisió, de forma eficaç, les activitats que es proposen al quadern didàctic, tindre iniciativa per a emprendre i proposar accions sent conscient de les seues fortaleses i debilitats, mostrar curiositat i interès durant el desenvolupament de la ruta literària i actuar amb flexibilitat buscant amb supervisió solucions alternatives.
5. Saber reflexionar i tindre capacitat crítica al voltant de temes com: la societat de la postguerra, la crítica a la guerra i la situació de la dona, així com de les escriptores valencianes, durant la postguerra.

3.4.1. Rúbrica d'avaluació

Segons aquests criteris d'avaluació, el docent seguirà una rúbrica d'avaluació on es puga valorar l'actitud i treball de l'alumne al llarg de la ruta literària.

Criteris	Assolit	Mitjanament assolit	Poc assolit	No assolit
Capacitat creativa de l'alumne per a la composició d'un conte i presentació de les característiques pròpies del gènere	Ha sabut innovar en el tema que es presenta de manera eficaç fent ús de tots els trets característics del gènere	El tema presentat no és tan innovador però conté nous recursos i utilitza algunes característiques del gènere	Ha tingut pocs recursos innovadors per a la composició del conte, així com poques característiques pròpies del conte	No ha tingut en compte la innovació ni les característiques pròpies del conte
2 punts	La màxima puntuació	1 punt	0,5 punts	0 punts
Relacionar el contingut del conte amb el tema de la postguerra valenciana	Ha sabut relacionar perfectament el context dins la composició del conte	Ha intentat utilitzar el context de la postguerra valenciana però sense relació	Ha aplicat molt poc el tema de la postguerra i sense relacional	No hi ha relació entre la postguerra valenciana i el conte presentat
1 punt	La màxima puntuació	0,5 punts	0,25 punts	0 punts

Participació de manera activa i positiva al llarg de la ruta literària	Ha participat en totes les activitats presentant la seua opinió de manera crítica	Ha interactuat alguna vegada i ha presentat la seua visió amb poca capacitat crítica	Ha interactuat molt poc sense presentar capacitat crítica	No ha participat ni ha mostrat una capacitat crítica al voltant dels temes presentats
4 punts	La màxima puntuació	3 punt	1,5 punts	0 punts
Capacitat de treball en grup amb tota la classe al llarg de la ruta literària	Ha treballat activament amb els seus companys	Ha treballat bastant amb la classe	Quasi no ha treballat	No ha treballat en grup
1 punt	La màxima puntuació	0,5 punts	0,25 punts	0 punts
Correcció i presentació adequada del quadern didàctic lliurat amb la reflexió i la capacitat crítica que es demana.	Ha treballat molt els exercicis, tenint en compte tot allò que hem explicat i de forma adequada, cohesionada i coherentment	Ha presentat els treballs tenint en compte alguns conceptes que hem explicat. A més, el text està adequat, cohesionat i és coherent	Els treballs tenen errades de cohesió, coherència i adequació i, a més a més, quasi no tracten allò que s'ha explicat.	Els treballs no estan cohesionats, no són adequats, no tenen coherència, ni tracten allò que s'ha ensenyat.
2 punts	La màxima puntuació	1,5 punts	0,75 punts	0 punts

4. PROPOSTES DE LECTURA I LLOCS LITERARIS

4.1. FRAGMENTS DE *RETORN*

1. **Palau de Comunicacions (Edifici Telefònica)** (pàg. 14):

“Ara s’atura davant d’un carrer desconegut per causa d’alguns canvis d’arquitectura, i de sobte l’emprén a llargues gambades cap a centre de ciutat, afua l’atenció com un colom missatger i gira les passes envers la vorera on hi ha l’edifici del Palau de Comunicacions.”

2. **Central de Correus** (pàg. 14):

“«Seuré aquí!» -ha murmurat mentre es deixa caure sobre un dels graons que menen al vestíbul de la Central de Correus.”

3. **Plaça de l’Ajuntament** (pàg. 14-15):

“Ha restat una breu estona assegut, mentre contempla com van i vénen els vianants que van als seus quefers, i l’arribada dels tricicles i furgonetes, tots carregats de cistells, que es deturen vora les casetes de venda de les floristes.

«¡És clar, tothom té alguna cosa a fer...!»). Ho ha dit tal com si contestés a un interlocutor invisible, i un vianant s’ha girat per mirar-lo, tot pensant que es tracta d’un captaire que demana almoïna. El vianant s’ha ficat la mà a la butxaca i, en no trobar moneda petita, continua el seu camí, indiferent.

El mercat de flors esdevé un esclat de llum i de colors en aquest matí de tardor que sembla una exultant primavera. Perfum de clavells i nards aroma l’aire humit; el sol va daurant les façanes que formen el conjunt harmoniós de la gran plaça major.

Tothom que passa, fita el carrilló de la torre de l’edifici de l’Ajuntament i ensems consulta l’hora al propi rellotge, i encontinent fa un gest ambigu, no volent refiar-se’n...

L'home també mira cap amunt, els ulls fixos a les belles estàtues que ornamenten senyorívola façana de la Casa Consistorial. Soltadament s'ha posat dempeus, mogut per una crida interna. Ell no ha vingut de tan lluny per romandre desqueferat en la contemplació de cap bellesa arquitectònica...

[...] Les floristes van prenent la delicada mercancia, i formen un capritxós jardí al voltant de la caseta de fusta.”

4. IES Lluís Vives i Estació del Nord (pàg. 16):

“«Ara, ja estic aquí!» Sembla que ho haja dit en mirar enllà, a l'altra banda, el reiat de l'Estació del Nord. I, en ser a la cantonada de l'edifici de l'Institut de Segon Ensenyament, ha girat cap a la dreta. Els ulls parpallegen foragitant una mica de pols que els fa nosa, o... pot ser que els entela una llàgrima intempestiva.”

5. Església Sant Agustí (pàg. 16):

“«¡Déu, quant de temps sense veure est cel i esta llum!»

No, no són reaccions reaccions de sentimental feblesa...

Sí; li han dit que encara els tramvies que van cap al Sud de la ciutat tenen la parada allà, vora l'església gòtica de Sant Agustí, però que hi ha autobús, que fa el viatge molt més ràpid.”

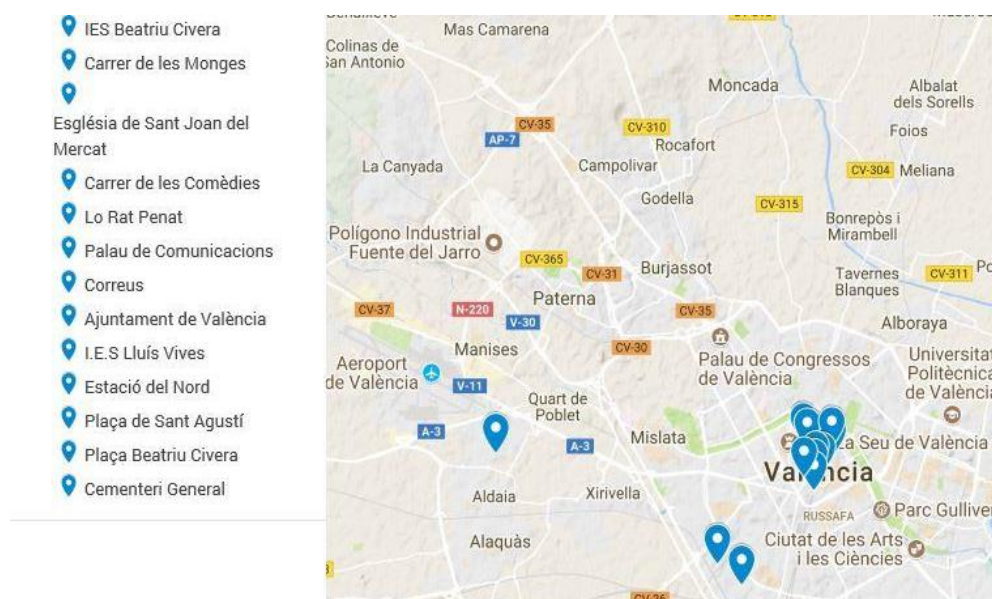
6. Taverna del tio Pifani (pàg. 20):

“La taverna del tio Pifani. A la porta, tres cadires baixetes amb seient encordat d'espart, una taula nana recoberta amb planxa de zinc, un barral que ha tingut vi, tres gots de vidre gruixut, i una munió de mosques passant i repassant per damunt dels pinyols d'oliva i de les molles de pa escampades...”

7. Plaça Beatriu Civera ¹

“Prova n’és de la maduresa d’una llengua, quan als seus rengles literaris compareixen noms de dones. Açò fa referència a la nostra literatura, on a poc a poc van incorporant-se firmes femenines, i tan de bo que puguen totes elles passar a la història.” (CIVERA, 1969).

4.2. ITINERARI DE LA RUTA

<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1N9Lwfiyu6YHsZ7CTmggJiCJVr1e2OMgS&ll=39.46139849161088%2C-0.41675950000001194&z=14>

Ruta de l'autora:

Eixida des de l'IES Beatriu Civera fins a Carrer de les Monges (lloc de naixement)

1. IES Beatriu Civera
2. Carrer de les Monges (va nàixer)
3. Església dels Sants Joans (va ser batejada i es va casar)
4. Carrer de les Comèdies (treball com a modista)

¹ Encara que no es troba al llibre, hem cregut convenient posar aquesta parada en l'apartat en què s'inclou per a poder tractar la citació de Beatriu Civera l'any 1969.

5. Secretària general de Lo Rat Penat (C/ del Trinquet de Cavallers, 9)

Ruta del llibre: (la mateixa que fa el protagonista de *Retorn*)

6. Palau de Comunicacions

7. Central de Correus

8. L'Ajuntament

9. L'estació del Nord

10. IES Lluís Vives

11. Plaça Sant Agustí

12. Parada per a dinar en una taverna: Lizarran

13. Plaça Beatriu Civera

14. Cementeri General de València

15. Tornada a l'IES Beatriu Civera

A continuació, oferim l'itinerari complet de la ruta literària amb les respectives hores. No obstant això, és evident que l'horari pot variar.

Hores	Parades	Consideracions	Transport	Preu
8.30 h	IES Beatriu Civera (Aldaia)	Direcció a l'estació de tren d'Aldaia. Parada en l'Estació del Nord de València	Tren: rodalies línia 3 a les 9.10 h. A les 9.38 h arribem a l'Estació del Nord	Bitllet de tren d'anada i tornada, 3,80€
10.00 h	C/ de les Monges	De l'Estació del Nord ens dirigim al Carrer de les Monges	A peu	
10.20 h	Església dels Sants Joans	Direcció al Mercat Central	A peu	Visita gratuïta
10.40 h	C/ Comèdies	Passem per la	A peu	

		Plaça Rodona i la Plaça de la Reina, creuant el C/ La Pau fins arribar al C/ Comèdies		
10.55 h	C/ Trinquet de Cavallers (Seu de <i>Lo Rat Penat</i>)	Passem per la plaça de Sant Vicent Ferrer per arribar davant de la seu de <i>Lo Rat Penat</i> .	A peu	
11.15 h	Palau de Comunicacions (Edifici Telefònica)	Tornem pel C/ La Pau i passem pel C/ Sant Vicent Màrtir fins arribar a la Plaça de l'Ajuntament	A peu	
11.35 h	Edifici de Correus	Plaça Ajuntament	A peu	Compra d'un clavell, 1€
11.50 h	Edifici de l'Ajuntament	Entrem a l'Ajuntament per veure tota la plaça i els edificis del conte	A peu	Visita gratuïta
12.15 h	Estació del Nord		A peu	
12.35 h	IES Lluís Vives		A peu	
12.55 h	Plaça Sant Agustí		A peu	
13.00 h	C/ Convent de Santa Clara	Dinar en la Taverna selecta: Lizarran	A peu	Menú dinar, 12€ per persona
14.30 h	Plaça Beatriu Civera	Agafar el bus de l'EMT (línia 10), en la parada: Marques de Sotelo-Sant Pau	Bus EMT	1 viatge d'anada i tornada, 3€
15.45 h	Cementiri General de València		A peu	
18.30 h	Arribada a IES		En tren	

	Beatriu Civera			
				Total preu: 19,80 €

4.3. FOTOGRAFIES DELS LLOCS I DESCRIPCIÓ

4.3.1. *IES Beatriu Civera*

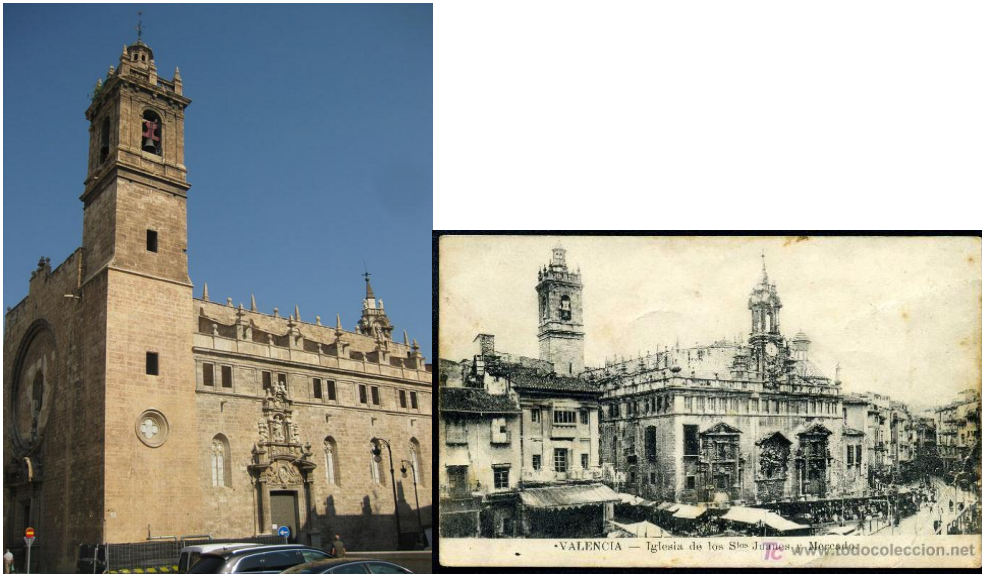
L'Institut de Secundària Beatriu Civera es crea a l'any 2000 al Barri del Crist (Aldaia). Serà nou anys després de la seua construcció i ja posat en funcionament, quan rebrà el nom de l'escriptora valenciana, gràcies a la iniciativa de Joan Vicent Peiró i Cervera, que ha estat director d'aquest centre durant 4 anys.

4.3.2. *Carrer de les Monges*

Carreronet molt menut, situat entre el carrer Bosseria, que fa cap a la Llotja i el Mercat Central, i l'església dels Sant Joans. En l'època de postguerra aquest carrer estava replet de botigues de tela i sastreries. En aquest carrer el pare de Civera tenia una barberia. En l'època d'aquesta escriptora el centre neuràlgic de la ciutat era el Mercat Central, i l'edifici encara no estava.

4.3.3. *Església dels Sants Joans*

L'església dels Sants Joans és una de les esglésies més antigues de la ciutat de València, situada enfront de la Llotja de la Seda i al costat del Mercat Central. Monument historico-artístic des de 1942, es bastí a partir del 1240 sobre el solar on hi hagué primer una mesquita. A causa dels incendis, es reedificà durant el segle XIV en estil gòtic, i es reformà completament durant el segle XVII i XVIII, fet que li conferí l'aspecte barroc actual. El 1936 patí un nou incendi.

4.3.4. *Carrer de les Comèdies*

Beatriu Civera treballava en una sastreria com a modista en el carrer Comèdies, en la mateixa botiga on estava treballant una amiga seua que li va oferir aquest treball després de la guerra. Aquest és un carrer que es troba situat al centre de la ciutat de València amb l'entrecreuament amb el carrer La pau.

4.3.5. Carrer del Trinquet de Cavallers, 9

Lo Rat Penat és una associació cultura valenciana, que va nàixer en 1878 amb la finalitat de promocionar la llengua, la literatura i la cultura valenciana. Va dur a terme molts intents, projectes i publicacions ambiciosos en defensa de la llengua. A partir del 70 va canviar radicalment la seua ideologia i actualment no té el mateix significat.

4.3.6. *Palau de Comunicacions*

En el conte, quan es fa referència al Palau de Comunicacions, correspon a l'actual edifici de Telefònica i no s'identifica amb Correus.

4.3.7. *Central de Correus*

L'edifici de Correus de València va finalitzar la seua construcció l'any 1922, obra de l'arquitecte Àngel Navarro, i està situat en el cor de la ciutat, a la plaça de l'Ajuntament. L'estil arquitectònic respon a algunes tendències populars de l'època: el classicisme, el barroc i, sobretot, el modernisme. Després d'haver-hi passat algunes restauracions, actualment llueix amb tot l'esplendor i destaca per la torre de telecomunicacions de 30 metres d'altura.

4.3.8. *L'Ajuntament*

La Casa Consistorial de València, situada a la plaça de l'Ajuntament, integra dos construccions de l'època: la Casa de l'Ensenyament, edificada entre 1758 i 1763, amb estil neoclàssic, i el cos de l'edifici, l'Ajuntament, el qual va ser construït durant la segona o tercera dècada del segle XX, amb un estil neobarroc i neorrenaixentista. Aquesta va ser declarada monument històric-artístic de caràcter nacional.

4.3.9. *Estació del Nord*

L'estació del nord va ser construïda l'any 1917 per Demetrio Ribes. Situada al carrer Xàtiva, al costat de la Plaça de Bous, destaca per la seua riquesa ornamental i les grans proporcions, amb un estil modernista valencià. L'any 1983 va ser catalogada com a Bé d'Interés Cultural. Es tracta de la principal estació de trens de la ciutat.

4.3.10. *Institut de Segon Ensenyament*

L'Institut de Segon Ensenyament o l'actual IES Lluís Vives és un edifici que està situat en el carrer San Pablo i forma part de la Capella de l'antic col·legi San Pablo. Deu el seu nom a Joan Lluís Vives. Sota el mateix institut es troba un refugi de la Guerra Civil que albergava als estudiants durant els bombardejos.

4.3.11. *Plaça Sant Agustí*

L'església de Sant Agustí i Santa Caterina era l'antic temple del convent dels agustins a la ciutat de València, del qual només en resta aquesta. El seu origen és medieval, però com totes les esglésies valencianes fou reformada en altres estils, i després retornada al seu estil gòtic primitiu. S'ubica a la Plaça de Sant Agustí, la qual fa cantonada amb l'avinguda Guillem de Castro.²

² La parada que farem després per a dinar serà en una taverna per tal de seguir l'ambientació del conte *Retorn*. Després d'intentar buscar, sense èxit, la corresponent taverna del *Tio Pifani* que es cita al llibre, hem decidit canviar-ho per la Taverna Selecta Lizarran, situada al carrer Convent de Santa Clara.

4.3.12. Plaça Beatriu Civera

Aquesta plaça es troba al carrer de Jose Andreu Alabarta i al costat del centre de salut Sant Isidre. També tenim molt a prop la parada del metre de Sant Isidre. És una plaça nova, amb un col·legi enmig i edificis nous. Cal remarcar que en la placa del nom posa Beatriu Civera i entre parèntesi escriptora.³

4.3.13. Cementeri General de València

El Cementeri General de València, sorgeix després de la prohibició de situar en el nucli urbà els cementeris de cada parròquia. El projecte va ser obra de l'arquitecte municipal C. de Sals, començant les obres en 1805 i sent inaugurat en 1807. Inicialment era un rectangle d'uns 3.200 metres quadrats, emmurallat, amb capella central en la testera i accés, també centrat en el seu front. A partir de 1808

³ Aquesta fotografia està extreta de Google Maps per ser una incorporació posterior al nostre treball.

s'inicia la construcció dels nínxols. Beatriu Civera està soterrada en la secció 2ª esquerra, nínxol 2538.

5. ACTIVITATS DE LA RUTA LITERÀRIA

Al llarg del desenvolupament de la ruta literària, es presentaran les següents activitats que tractarem de desenvolupar posteriorment.

5.1. ACTIVITATS ABANS DE LA RUTA

AP1. Lectura en veu alta i comentari a classe del conte *Retorn*.

AP2. Creació d'un *hashtag* sobre la ruta literària de Beatriu Civera per tal que els alumnes ho promocionen a les xarxes socials.

5.2. ACTIVITATS DURANT LA RUTA

A continuació, s'ofereix una taula que mostra les activitats de manera esquemàtica per a, posteriorment, passar a desenvolupar-les més clarament.

5.2.1. Taula de les activitats

Activitats i horari	Organització	Recursos	Durada de l'activitat
1. Parada IES Beatriu Civera. 8.30 h	Tota la classe	Presentació de Joan V. Peiró i anècdota sobre l'escriptora	20 min
2. C/ Monges 10.00 h	Tota la classe	Posar vídeo de la seua vida: https://www.youtube.com/watch?v=F9KkwU_rGic&t=20s Preguntar a la gent si saben qui va nàixer ací i si coneixen a Beatriu Civera	15 min
3. C/ Església San Joan 10.20 h	Tota la classe	Explicació i visita a l'església	10 min
4. C/Comèdies 10.40 h	Tota la classe	Dibuix d'un vestit de sastreria	10 min
5. C/ Trinquet de Cavallers 10.55 h	Tota la classe	Explicació treball autora en Lo Rat Penat. Es dedicava a l'apartat de dones.	10 min

6. Palau de Comunicacions 11.15 h	Tota la classe	Lectura del fragment del llibre (p.14) i joc: telefon boig	20 min
7. Central de Correus 11.35 h	Tota la classe	Lectura del fragment del conte (p.14) i contar històries sobre els lleons de Correus per a la futura creació del conte	15 min
8. Ajuntament 11.50 h	Tota la classe	Lectura dramatitzada d'un fragment (p.15-16), visita a l'Ajuntament i compra de clavells	15 min
9. Estació del Nord 12.15 h	Tota la classe	Lectura del fragment del llibre (p.16). Lectura del poema <i>La bella dama del tramvia</i> , de Josep Carner	15 min
10. Institut de Segon Ensenyament 12.35 h	Tota la classe	Lectura d'un fragment del llibre (p.16)	10 min
11. Plaça de Sant Agustí 12.55 h	Tota la classe	Lectura del fragment del llibre (p.16) i comentar diferències de fotografies	10 min
12. Parada dinar. Taverna 13 h	Tota la classe	Dinar	1 hora
13. Plaça Beatriu Civera 14.30 h	Tota la classe	Lectura i reflexió al voltant de la cita de Beatriu Civera. Comparació amb frase de Maria Mercè Marçal. Explicació dels llocs de València que tenen el nom de l'escriptora Beatriu Civera.	20 min
14. Cementeri 16.00 h	Tota la classe	Llegir fragment últim del llibre (p.39) i deixar el clavell a la tomba de l'escriptora	20 min

5.2.2. Desenvolupament de les activitats

AR1. Presentació de Joan V. Peiró per ser qui va construir l'institut i qui li va donar el nom de Beatriu Civera, a més de ser l'especialista en la vida i obra de l'escriptora. Peiró farà una breu introducció d'aquesta escriptora per posar-nos en situació i contarà anècdotes de la vida de l'autora per tal de cridar l'atenció dels alumnes, fomentar l'interés i la motivació dels joves. Tot això es farà a l'IES Beatriu Civera, abans de partir al centre de València. Posteriorment, anirem a l'estació de tren d'Aldaia i pararem en l'Estació del Nord.

AR2. En primer lloc, posarem el següent vídeo sobre la seua vida:

https://www.youtube.com/watch?v=F9KkwU_rGic&t=20s

Posteriorment, els alumnes preguntaran als que passen pel carrer si coneixen a Beatriu Civera o si saben qui va nàixer ací. Així, arribarem a una reflexió per part de l'alumnat perquè se'n adone que actualment quasi ningú coneix Beatriu Civera i molt menys sabran que vivia al carrer de les Monges.

AR3. Breu explicació de l'Església dels Sant Joans perquè és important per a la vida de Beatriu Civera, ja que es troba al costat de la seua casa on va nàixer, i a més, és l'església on es va batejar i es va casar. Posteriorment, s'entrarà a l'església per veure-la.

AR4. Beatriu Civera va ser modista durant els anys de la postguerra per la mala situació econòmica. Va treballar en una sastreria del carrer Comèdies, gràcies a una amiga. Per això, es pretén que els alumnes es posen en la pell de Civera i siguen modistes per un dia i, així, facen el treball que ella feia constantment durant aquell temps amb l'elaboració d'un dibuix de sastreria.

AR5. Explicació de la importància que va tindre en el seu temps la institució valencianista de Lo Rat Penat, així com les figures importants que van passar per allí i el que van fer. Després, comentari sobre el treball concret que realitzava Civera dins

d'aquesta institució. Aquest era important ja que es dedicava a parlar sobre la situació de les dones i tot allò que les envoltava.

AR6. Lectura del fragment:

“Ara s’atura davant d’un carrer desconegut per causa d’alguns canvis d’arquitectura, i de sobte l’emprén a llargues gambades cap a centre de ciutat, afaia l’atenció com un colom missatger i gira les passes envers la vorera on hi ha l’edifici del Palau de Comunicacions.”

El segon pas que seguirem serà, com una mena de metàfora, el joc del telèfon boig. Com estem al Palau de Comunicacions, hem de veure com funciona la comunicació de boca en boca perquè en aquella època en què vivia Beatriu Civera la informació corria com la pólvora d’igual manera que el telèfon boig perquè no hi havia tantes facilitats com ara. Per tant, la professora construirà oracions relacionades amb la vida de Beatriu Civera, com, per exemple:

Beatriu Civera va néixer l’any 1914 i va morir l’any 1995.

Beatriu Civera es va casar a l’església dels Sants Joans.

Beatriu Civera va ser la primera escriptora valenciana que va escriure en català.

Beatriu Civera va ser la primera dona que va guanyar el premi *Vides alienes*.

AR7. Lectura del següent fragment:

“«Seuré aquí!» -ha murmurat mentre es deixa caure sobre un dels graons que menen al vestíbul de la Central de Correus.”

Activitat: La Central de Correus té dos caps de lleó amb les boques obertes per arplegar les cartes. Farem preguntes sobre per què la forma de lleó (guardià) i les històries en la cultura popular al voltant d’aquests caps de lleó. Després, proposem la creació d’un conte fent cadascun dels alumnes una frase i, per tant, de boca en boca, per a preparar-los per al producte final del seu quadern didàctic: la creació d’un conte amb unes determinades característiques.

AR8. Lectura dels següents fragments:

“Ha restat una breu estona assegut, mentre contempla com van i vénen els vianants que van als seus quefers, i l’arribada dels tricicles i furgonetes, tots carregats de cistells, que es deturen vora les casetes de venda de les floristes.

«¡És clar, tothom té alguna cosa a fer...!»). Ho ha dit tal com si contestés a un interlocutor invisible, i un vianant s’ha girat per mirar-lo, tot pensant que es tracta d’un captaire que demana almoïna. El vianant s’ha ficat la mà a la butxaca i, en no trobar moneda petita, continua el seu camí, indiferent.

El mercat de flors esdevé un esclat de llum i de colors en aquest matí de tardor que sembla una exultant primavera. Perfum de clavells i nards aroma l’aire humit; el sol va daurant les façanes que formen el conjunt harmoniós de la gran plaça major.

Tothom que passa, fita el carrilló de la torre de l’edifici de l’Ajuntament i ensems consulta l’hora al propi rellotge, i encontinent fa un gest ambigu, no volent refiar-se’n...

L’home també mira cap amunt, els ulls fixos a les belles estàtues que ornamenten senyorívola façana de la Casa Consistorial. Soltadament s’ha posat dempeus, mogut per una crida interna. Ell no ha vingut de tan lluny per romandre desqueferat en la contemplació de cap bellesa arquitectònica...

[...] Les floristes van prenent la delicada mercancia, i formen un capritxós jardí al voltant de la caseta de fusta.”

Proposta per a fer actuar com a símbol:

“Tothom que passa, fita el carrilló de la torre de l’edifici de l’Ajuntament i ensems consulta l’hora al propi rellotge” (p.14)

“- Escolte, dona: quant val un pomell de flors?

- De quines en vol?

- Clavells, d'eixos...

En sentir-ne el preu, l'home [Batiste] pega mitja volta i se'n va fugint, sense dir res.

[...]

Au, tot són flors per als morts”. (p.15)

Explicació: Quan es fa la parada ací, s'ha de llegir el tros de fragment de manera dramatitzada. Per això, es proposa que puguem llegir més alumnes. Després, mirem el rellotge com fa Batiste i es compra per a cada alumne un clavell (el preu s'inclou dins els diners de l'excursió) per anar en l'última parada al cementeri on està soterrada i deixar-lo.

AR9. Lectura del fragment:

“«Ara, ja estic ací!» Sembla que ho haja dit en mirar enllà, a l'altra banda, el reiat de l'Estació del Nord. I, en ser a la cantonada de l'edifici de l'Institut de Segon Ensenyament, ha girat cap a la dreta. Els ulls parpallegen foragitant una mica de pols que els fa nosa, o... pot ser que els entela una llàgrima intempestiva.”

Activitat: Poema de Josep Carner. *La bella dama del tramvia*

Si ran de la parada veieu el "tram" passar
tot ple de "smarts" o gent de la pescateria,
sota un gran feix de plomes eternament hi ha
la bella dama del tramvia.

La nua el seu ermini gelós com un serpent;
sa gorja mal coberta la voluptat exhala;
deurà parlar, quan parli, melodiosament:
és de París o Guatemala.

Tot d'una que l'heu vista, s'allunya a l'infinit
dins el brogit del tròlei i de la baluerna,
i es decandeix llavors la flama del sentit.

Mes, si poguéssim, ¿fora eterna?
¡Oh, no! La bella dama, de plomes sota un feix,
val més que amb sa llegenda s'allunyi benaurada;
si gaire l'escatíem, no fora tanmateix
com la copsà la llambregada.

Car la beutat, o baixa quan hem pujat -ço és...
la nostra maniobra subtil resulta vana-,
o resta, i és de Gràcia i de segur diu "pues",
sollant la parla catalana.

I no hi ha més manera: la dama corre avall
o bé de dispesera tot d'una pren la fila.
Anem a peu, poetes, car la beutat defall
en el topant on hom enfila.

Jovent, ¿oh tu que cerques la joia o el renom!,
no siguis mai fantàstic, que el dol et colpiria.
Totes les esperances de l'avenir són com
la bella dama del tramvia.

AR10. La guerra està relacionada amb l'antic Institut de Segon Ensenyament, ja que hi havia una porta en aquest edifici on la gent es podia amagar dels bombardejos de la guerra. Així doncs, els fragments per a comentar al voltant de la visió de la guerra com a sinònim de mort són els següents:

“Alqueries, barraques; el peu ensopega, oblidat el camí; matolls i arrels crescuts a bondó...

L'estreta senda, vora la regadora, no l'ampla sèquia a on es podia nedar... quan u era ingenu i mai no havia vist la mort vora d'ell...” (p.23)

AR11. Lectura del fragment:

“Sí; li ha dit que encara els tramvies que van cap al Sud de la ciutat tenen la parada allà, vora l'església gòtica de Sant Agustí, però que hi ha autobús, que fa el viatge molt més ràpid.

[...] S'estima més seure vora una de les finestres del tramvia, massa vell, que anirà lentament, deturant-se a determinades parades, per tal que pugua creuar el comboi que ve d'enllà, de tot aquell veïnatge de pobles industriosos...”

Activitat: Comparació de la plaça de Sant Agustí mitjançant les descripcions que presenta el llibre amb l'actual plaça.

Una vegada finalitzada l'activitat, anirem al Carrer Marqués de Sotelo per a agafar autobús nº 10 per a fer la següent parada a la Plaça de Beatriu Civera.

AR13. Fragments per a comentar:

“Prova n'és de la maduresa d'una llengua, quan als seus rengles literaris compareixen noms de dones. Açò fa referència a la nostra literatura, on a poc a poc van incorporant-se firmes femenines, i tan de bo que puguen totes elles passar a la història.” (CIVERA, 1969)

Activitat: Comparar i reflexionar sobre el fragment de Beatriu Civera i aquestes paraules de Maria Mercè Marçal:

“A l’atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona, de classe baixa i nació oprimida. I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel.”

AR14: Fragments a comentar:

“Cal dormir i somiar tot pensant en els dies que al cor es congriava el desig d’arrambar amb tot per gaudir de la present llibertat...

Llibertat! Un mot que esdevé un miratge...

Hom pot sentir-se un novell Adam, sorgit de la terra!

Cal llançar a la mar la greixosa motxilla, amb la mentida dels papers que puguen identificar la vida d’un home...

I sentir un goig nou, desconegut... de caminar amb les mans buides, absolutament buides, lliures de tota mena d’impedimenta, per poder agafar de bell nou l’aixada i ferir la terra esblanquida i dura, fins arribar a l’estranya rogenca, i escampar la llavor al seu si... Esperar pacient el curs dels dies, que donaran el profit: del quefer diari... I cercar després la dona que vulga mamprendre el rem d’una llar coberta de cendra refredada...”

Activitat: Deixar el clavell a la tomba de l’escriptora Beatriu Civera.

5.3. ACTIVITATS DESPRÉS DE LA RUTA

A banda de les activitats durant la ruta, se’ls proporciona als alumnes un quadern didàctic amb preguntes sobre el contingut de la ruta per a comprovar si han assolit els objectius, la qual cosa ens servirà com a mètode d’avaluació de la seqüència literària.

AA1. L’activitat que més s’avaluarà serà la realització d’un conte breu amb els trets del seu gènere, ambientat a la postguerra i amb una protagonista femenina.

6. REFLEXIÓ FINAL

Finalitzat el treball, ja podem dir que, gràcies a la seua realització, hem pogut prendre consciència i comprovar el desconeixement de les dones escriptores de la literatura catalana. Sabíem que estaven, en paraules de l'historiador Joan V. Peiró, "oblidades i ocultades", però no imaginàvem que ho estarien tant. Per això, mitjançant la recerca d'informació de la nostra protagonista, Beatriu Civera, ha sigut una tasca molt difícil trobar informació de qualitat que es presentara fàcilment a les nostres mans. Amb açò es vol fer referència a la manca d'informació que hi ha a Internet, la principal font de coneixement a la qual tots acudeixen hui en dia.

Si volíem trobar dades sobre la seua vida, Internet no era fiable sinó una còpia mal feta dels estudis que havia realitzat Joan V. Peiró, anant d'un lloc a un altre buscant informació que ningú s'havia dignat a fer mai. Per aquesta raó, era indubtable que, si ell ens ho permetia, acabaríem en les seues mans. Així va ser com ens va contar les dificultats que va tenir per trobar les obres de Civera, ja que totes les va comprar de segona mà i, fins i tot, va comprar la novel·la *Entre el cel i la terra* sense acabar d'editar per a posar-la en venda i va haver-hi de retallar les pàgines que sobraven perquè era impossible de llegir. A més, un fet que demostra aquesta falta de coneixements va ser que, ni tan sols el nebot de Civera, Frederic Martí, sabia que ella era escriptora.

Mentre realitzàvem la ruta literària, ens van sorgir infinitat de dubtes relacionats amb la falta d'informació. Sabíem en quin carrer va nàixer, però no en quina porta, en quin carrer va treballar com a modista, però no en quina tenda exactament, en quin carrer va viure, però no quin número era... i així successivament. També, quan anàrem al cementeri a visitar-la, vam preguntar per l'escriptora Beatriu Civera però no tenien cap escriptora amb eixe nom. Finalment, intercanviant algunes dades sobre el seu naixement i any de defunció i els noms de la família, vam poder trobar la seua tomba que tenia per nom "Amparo Martínez Civera", oblidant-se d'aquella "Beatriu" que tant va lluitar. Per què va decidir llevar-se el nom de *Beatriu*? O no va ser ella qui ho decidí? Preguntes sense resposta i amb poca probabilitat de conèixer-les...

Dins de l'entrevista amb Peiró, van haver-hi moltes idees a destacar. Per una banda, les casualitats. Fou tota una casualitat que ell investigara la vida de Beatriu

Civera. Ell estava llegint *Confidencial*, de Beatriu Civera, la qual no havia llegit mai ni li sonava, quan li preguntaren que, si no posaven el nom d'ell a l'Institut del Barri del Crist, quin seria l'adequat per aquest. Així, d'una manera tan sobtada, ell va recordar eixe llibre i va dir sense dubtar "Beatriu Civera", encara que ningú va conèixer qui era ella, ni tan sols el mateix Peiró. Va ser així com es va posar a investigar.

D'altra banda, el segon fet rellevant que podríem destacar de l'entrevista fou la imatge que ens va donar Peiró d'una Beatriu Civera revolucionària i transgressora en l'època de la postguerra. Ens quedariem amb una anècdota d'ella, quan va disfressar-se d'Antoni Molina en la seua presentació com a escriptora. Ella, vestida d'home, prenint la paraula com a dona i donant la cara en contra del règim representava tota una novetat i un gran risc que no va dubtar a córrer en aquella època. Les seues obres ens mostren protagonistes que són dones, són escrites en valencià i plasma l'ambient de la postguerra, la qual cosa era impensable en la seua època. A més, és molt rellevant mostrar que tota l'obra de Beatriu Civera es podria considerar autobiografia i com les coses que ocorrien a la postguerra no li eren "alienes", ja que el sofriment és una constant en les seues obres i, més concretament, a *Vides alienes*.

Finalment, podem dir que la ruta literària resulta totalment recomanable com a mètode per a donar a conèixer la vida d'una escriptora valenciana de postguerra que ni els propis valencians saben qui és. No hi ha una placa per València que la reconega com a escriptora valenciana. Per això i per molt més, amb la seua realització, volem afirmar no només una literatura evident, sinó una actitud diferent en una època de dificultats. A més, el recorregut del protagonista Batiste, del conte *Retorn*, mostra llocs emblemàtics de València que s'han de donar a conèixer per la seua bellesa indubtable, així com el camí sagrat que feien els que havien patit la repressió. Amb la ruta literària, aconseguim que els alumnes de l'IES Beatriu Civera es posen en la pell de Batiste i puguen veure que són molt afortunats pel nom del seu institut. No obstant això, cal destacar que no només és una ruta literària per a aquests alumnes, sinó que podria ser perfectament realitzada per qualsevol col·legi, ja que la figura de Beatriu Civera és un exemple de "dona forta" i un crit de denúncia de les barbàries humanes que es pot expandir per tot el món:

“Sembla que cada cosa és al seu lloc, que cadascú té una missió a complir... no tan sols matar i maleir i esperar el moment oportú per escapolir-se'n... Però, amb les mans engrapades al fusell, és ben difícil conèixer la missió de cada home.” (CIVERA, *Vides alienes*, p. 34)

7. BIBLIOGRAFIA

7.1. LLIBRES I ARTICLES

CIVERA, Beatriu (1975): *Vides alienes*. Editorial Selecta. Barcelona

LACUEVA I LORENZ, Maria (2013): «Elles prenen la paraula. Recuperació crítica i transmissió a les aules de les escriptores valencianes de postguerra: una perspectiva des de l'educació literària.» Tesi doctoral. Universitat de València. També disponible en línia a <<http://www.roderic.uv.es>>. [Consulta: 20/11/17].

7.2. ENLLAÇOS

Pàgina web de l'IES Beatriu Civera:

<http://mestreacasa.gva.es/web/iesbeatriucivera/50>

Pàgina web de l'IES Lluís Vives:

<http://luisvives.edu.gva.es/>

<https://es.slideshare.net/empargallego/beatriu-civera>

8. ANNEXOS

8.1. TRÍPTIC

Ruta turística:

Excursió de l'IES Beatriu Civera

Arribada al centre de València

1. Carrer de les Monges
2. Església dels Sants Joans
3. Carrer de les Comèdies
4. Carrer Trinquet de Cavallers
5. Palau de Comunicacions
6. Central de Correus
7. Ajuntament
8. Estació del Nord
9. IES Lluís Vives
10. Plaça Sant Agustí
11. Plaça de Beatriu Civera
12. Cementiri de València

(I molts més llocs que romanem mentre fan el recorregut: El mercat central, La Llotja, La Plaça Rodona, El Carrer de la Pau, La Plaça de la Reina, La Plaça de la Verge, La Plaça de Sant Vicent Ferrer...)

Excursió dia 31/11/18:

▪ *Coses que han de portar:*

Autorització firmada pels pares

DM

Motxilla amb el quadern didàctic, estoig i aigua

▪ *Preu:*

Tren anada i tornada a Albuja, 3,80€

Autobús Sant Isidre anada i tornada, 3€

Clavell, 1€

Totals preus: 7,80€

Opció Menús per a dinar en L'iglesia: +1€

La València de Beatriu Civera

Empar Beatriu Martínez Civera, escriptora valenciana de postguerra, va néixer l'any 1914 a València, ciutat on va viure tota la seua vida, i va morir l'any 1995. Modista, redactora de *La voz valenciana*, col·laboradora de *Pensat i fet*, secretària de *Lo Rat Penat* i escriptora de novel·les com *Entre el cel i la terra* (1956) i *Una dona com una altra* (1961). Va ser la primera dona escriptora que guanya el premi Víctor Català, amb el recull de contes *Vides alienes*. El primer conte d'aquesta obra porta per títol *Rolosa* i amb ell fa una denúncia a la guerra que podria servir de model per a moltes persones.

vides alienes de Beatriu Civera

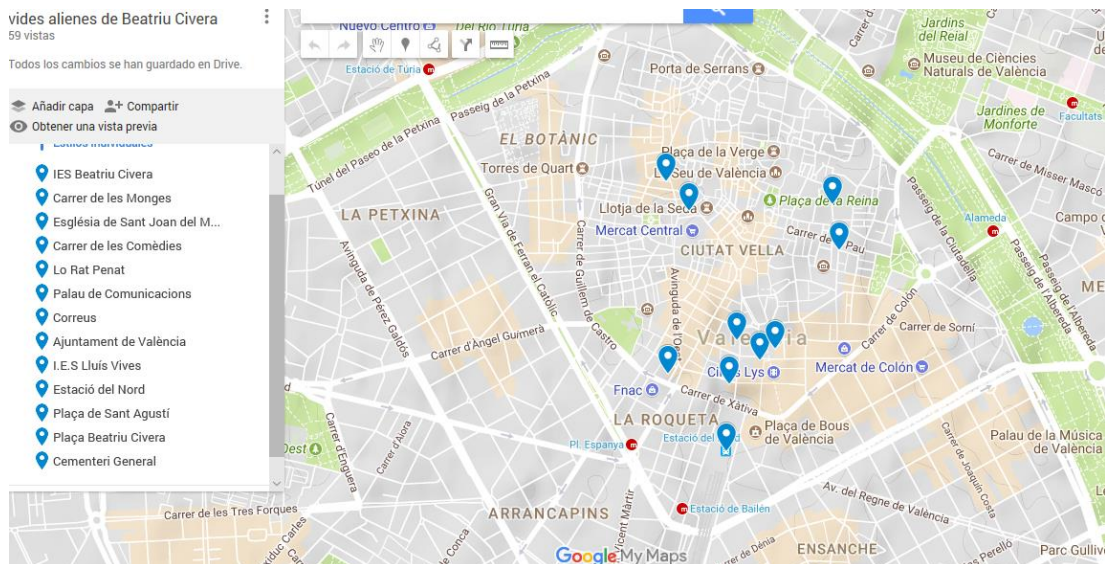
59 vistas

Todos los cambios se han guardado en Drive.

Añadir capa + Compartir

Obtener una vista previa

- IES Beatriu Civera
- Carrer de les Monges
- Església de Sant Joan del M...
- Carrer de les Comèdies
- Lo Rat Penat
- Palau de Comunicacions
- Correus
- Ajuntament de València
- I.E.S Lluís Vives
- Estació del Nord
- Plaça de Sant Agustí
- Plaça Beatriu Civera
- Cementeri General

8.2. QUADERN DIDÀCTIC

Nom:

Cognom:

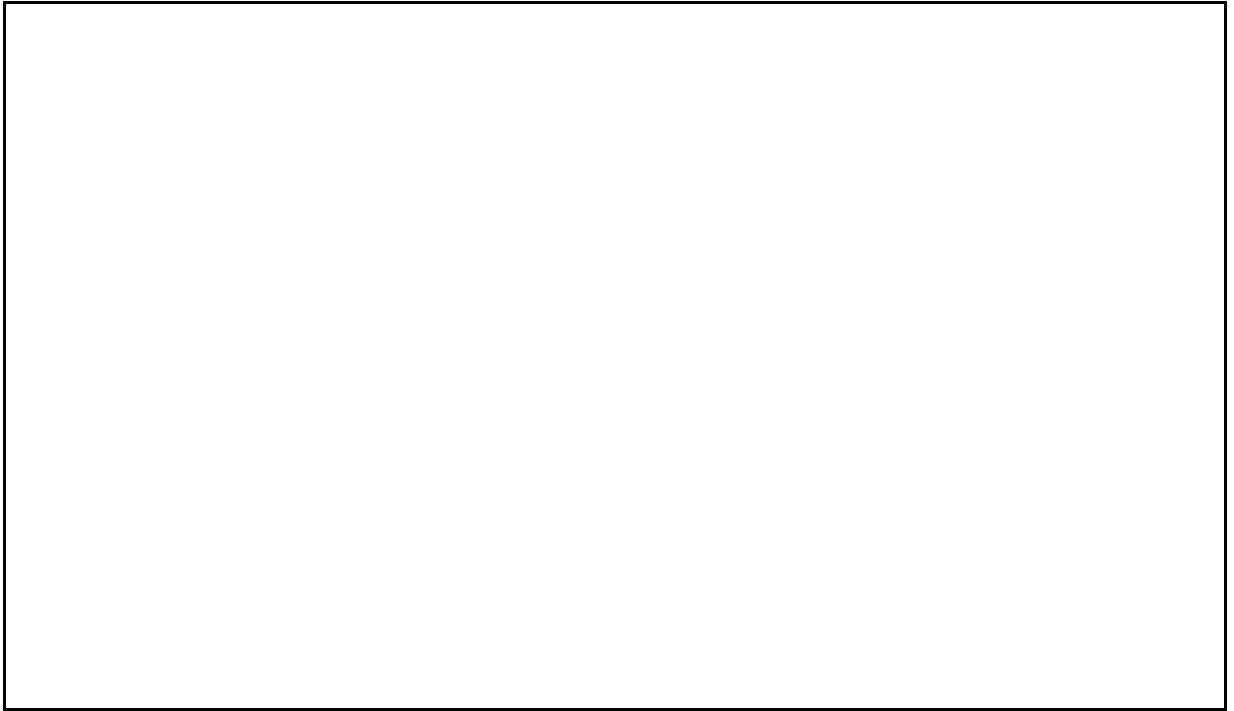
QUADERN DIDÀCTIC

LA VALÈNCIA DE BEATRIU CIVERA

VIDA, OBRA I ENTORN DE BEATRIU CIVERA

1) Dibuixa a Beatriu Civera com t'imagines en el següent quadre:

2) Busca a la biblioteca la vida i obra de Beatriu Civera.

3) Fes una línia del temps de la vida de l'escriptora (lloc on va nèixer, va treballar, es va casar, i va morir).

4) Saps què tenen en comú Maria Beneyto, Maria Ibars, Anna Rebeca Mezquita Almer, Matilde Llòria, Carmelina Sánchez-Cutillas, Sofia Salvador i Maria Mulet? Busca a Internet si ho consideres oportú.

5) Busca informació sobre el context social, cultural i lingüístic de l'època de Beatriu Civera i escriu un breu resum del que trobes.

6) Busca en la sopa de lletres les paraules següents: *Retorn, Maria Eulàlia, Professor adjunt, Tardoral, El Partit, Llibertat, Una veu que clama en el desert.*

P	R	O	F	E	S	S	O	R	A	W	L
T	E	L	P	A	R	T	I	T	I	J	L
R	E	T	O	R	N	A	G	D	L	U	I
E	G	R	E	U	U	R	B	N	A	N	B
S	B	L	J	A	L	D	S	X	L	A	E
E	H	D	U	K	P	O	S	C	U	V	R
D	A	O	I	J	M	R	Z	V	E	E	T

L	K	O	I	B	M	A	R	I	A	U	A
E	N	E	A	M	A	L	C	E	U	Q	T

7) A què fan referència els noms que has trobat en la sopa de lletres?

8) Quines obres són de Beatriu Civera?

- Entre el cel i la terra - Joanet el revolucionari
- Confidencial - Vides alienes - Una dona normal

9) Què era Lo Rat Penat?

10) Quin premi va guanyar a l'any 1975? Amb quina obra?

CONTE *RETORN DINS DEL RECULL VIDES ALIENES*: CONTEXT, TEMA I SIGNIFICAT

11) Què creus que significa el títol *Vides alienes*? Per què penses que Beatriu Civera li va posar aquest títol?

12) Aquesta és una de les parades que hem fet. Quina és? De quin any o època seria la imatge? Quina referència té en el conte? Quines diferències trobes en l'actualitat? Fes una breu descripció.

13) Què creus que significa el títol del conte *Retorn*?

14) En quina època està ambientat el conte?

a) Guerra Civil b) Postguerra

c) República d) Actualitat

15) Per què creus que ningú reconeixia a Batiste? Com penses que se sentiria ell?

16) Per què Beatriu Civera decideix que el protagonista faça el seu camí i acabe en l'Albufera i el Saler?

17) Què és el que més li sorprén a Batiste quan arriba a València? Quines diferències hi troba?

18) Reflexió sobre la situació de les dones en aquella època al voltant d'aquestes frases:

“La plaça és solitària ara; els homes són al camp i les dones estan enllestint el dinar mentre que els xiquets són a l’escola” (p. 19)

“De cara al migjorn hi ha l’entrador de la vella alqueria; no es veu agranant ni arruixat... segurament fa molt de temps que no hi ha unes mans de dona que emblanquinen la façana i els pilars de l’emparrat per a quan vénen les festes”. (p.23)

“La gorra negra cobreix el cap de cabells blanca; els pantalons a ratlles fosques, apedaçats, i la brusa de llana negra amb ratadures i llantiols, i el coll de la camisa renegrit i esfilagarsat, fan palesa l’absència de dona que mene la llar.” (p.23-24).

Aquesta descripció fa referència a com era el dia a dia de les dones en l’època en què es troba situat el conte. Creus que és molt diferent a l’actualitat? Justifica-ho.

19) Seguint amb la situació de la dona en la postguerra, fes una reflexió sobre el que es diu en aquest poema escrit en 1969 per Carmelina Sánchez-Cutillas, escriptora del País Valencià. Què penses quan veus que més d’una escriptora valenciana tractava aquests temes en els seus escrits? Creus que podrien encabir-se dins la societat actual?

LA NOSTRA REBEL·LIÓ

Torcar la pols sembla monòton,

i el drap -amunt i avall-

és groc com tot el cansament que ens vessa.

Torcar la pols -diuen algunes-

— és esborrar el pas del temps
que cau sobre totes les coses
i s'esmicola a poc a poc.
Torcar la pols cada matí
és el cilici que portem sobre la carn,
i ens dol vivíssim i molt aspre.
I jo per consolar-me,
només per consolar-me,
pense que també podria ésser
el ferm motiu de la nostra rebel·lió.

Carmelina Sánchez-Cutillas, *Obra completa*, p. 116 de *Conjugació en primera persona*, 1969

20) Llig les següents frases i contesta:

“Hom ja no podria retornar a la vida planera i senzilla després d’haver sentit al cor el verí d’engrapar un fusell” (p.33).

“En el deler obsessiu de la llibertat [...] unes novelles ànsies de sentir-se viure [...]

Hom pot sentir-se un novell Adam, sorgit de la terra!” (pàg. 38).

Aquestes frases fan referència als sentiments de Batiste. Fes una breu explicació i reflexió.

21) Llig la següent frase i contesta:

“Sembla que cada cosa és al seu lloc, que cadascú té una missió a complir... no tan sols matar i maleir i esperar el moment oportú per escapolir-se’n... Però, amb les mans engrapades al fusell, és ben difícil conèixer la missió de cada home.” (p.34)

Què creus que està volent dir-nos Beatriu Civera?

24) Escriu un conte amb les característiques següents:

1. Que tracte sobre la postguerra
2. Que estiga ambientat a València
3. Amb una protagonista femenina.
4. Que mostre clarament les parts d'un conte (situació inicial, desenvolupament i desenllaç).

Recorda: Ha de ser original i ha de tenir una crítica a la societat i/o a la guerra.

Extensió aproximada: 150 paraules.

VALORACIÓ PERSONAL DE LA RUTA

- Si hagueres d'escollir sols un moment de tota la ruta, amb quin et quedes? Per què?
- Què consideres que és el que més has après?
- Creus que podries explicar a qualsevol persona qui va ser Beatriu Civera?
- Recomanaries fer més rutes literàries a l'institut?
- Tornaries a fer aquesta ruta?
- Quins són els llocs o activitats que més t'han agradat? Per què?

8.3. ITINERARI I FRAGMENTS PER A REPARTIR ALS ALUMNES

La València de Beatriu Civera

1. Itinerari de la ruta literària

Hores	Parades	Consideracions	Transport	Preu
8.30 h	IES Beatriu Civera (Aldaia)	Direcció a l'estació de tren d'Aldaia. Parada en l'Estació del Nord de València	Tren: rodalies línia 3 a les 9.10 h. A les 9.38 h arribem a l'Estació del Nord	Bitllet de tren d'anada i tornada, 3,80€
10.00 h	C/ de les Monges	De l'Estació del Nord ens dirigim al Carrer de les Monges	A peu	
10.20 h	Església dels Sants Joans	Direcció al Mercat Central	A peu	Visita gratuïta
10.40 h	C/ Comèdies	Passem per la Plaça Rodona i la Plaça de la Reina, creuant el C/ La Pau fins arribar al C/ Comèdies	A peu	
10.55 h	C/ Trinquet de Cavallers (Seu de <i>Lo Rat Penat</i>)	Passem per la plaça de Sant Vicent Ferrer per arribar davant de la seu de <i>Lo Rat Penat</i> .	A peu	
11.15 h	Palau de Comunicacions (Edifici Telefònica)	Tornem pel C/ La Pau i passem pel C/ Sant Vicent Màrtir fins arribar a la Plaça de l'Ajuntament	A peu	

11.35 h	Edifici de Correus	Plaça Ajuntament	A peu	Compra d'un clavell, 1€
11.50 h	Edifici de l'Ajuntament	Entrem a l'Ajuntament per veure tota la plaça i els edificis del conte	A peu	Visita gratuïta
12.15 h	Estació del Nord		A peu	
12.35 h	IES Lluís Vives		A peu	
12.55 h	Plaça Sant Agustí		A peu	
13.00 h	C/ Convent de Santa Clara	Dinar en la Taverna selecta: Lizarran	A peu	Menú dinar, 12€ per persona
14.30 h	Plaça Beatriu Civera	Agafar el bus de l'EMT (línia 10), en la parada: Marques de Sotelo-Sant Pau	Bus EMT	1 viatge d'anada i tornada, 3€
15.45 h	Cementiri General de València		A peu	
18.30 h	Arribada a IES Beatriu Civera		En tren	
				Total preu: 19,80 €

2. Taula de les activitats

Activitats i horari	Organització	Recursos	Durada de l'activitat
1. Parada IES Beatriu Civera. 8.30 h	Tota la classe	Presentació de Joan V. Peiró i anècdota sobre l'escriptora	20 min
2. C/ Monges 10.00 h	Tota la classe	Posar vídeo de la seua vida: https://www.youtube.com/wa	15 min

		tch?v=F9KkwU_rGic&t=20s Preguntar a la gent si saben qui va nàixer ací i si coneixen a Beatriu Civera	
3. C/ Església San Joan 10.20 h	Tota la classe	Explicació i visita a l'església	10 min
4. C/Comèdies 10.40 h	Tota la classe	Dibuix d'un vestit de sastreria	10 min
5. C/ Trinquet de Cavallers 10.55 h	Tota la classe	Explicació treball autora en Lo Rat Penat. Es dedicava a l'apartat de dones.	10 min
6. Palau de Comunicacions 11.15 h	Tota la classe	Lectura del fragment del llibre (p.14) i joc: telefon boig	20 min
7. Central de Correus 11.35 h	Tota la classe	Lectura del fragment del conte (p.14) i contar històries sobre els lleons de Correus per a la futura creació del conte	15 min
8. Ajuntament 11.50 h	Tota la classe	Lectura dramatitzada d'un fragment (p.15-16), visita a l'Ajuntament i compra de clavells	15 min
9. Estació del Nord 12.15 h	Tota la classe	Lectura del fragment del llibre (p.16). Lectura del poema <i>La bella dama del tramvia</i> , de Josep Carner	15 min
10. Institut de Segon Ensenyament 12.35 h	Tota la classe	Lectura d'un fragment del llibre (p.16)	10 min
11. Plaça de Sant Agustí 12.55 h	Tota la classe	Lectura del fragment del llibre (p.16) i comentar diferències de fotografies	10 min
12. Parada dinar. Taverna 13 h	Tota la classe	Dinar	1 hora

13. Plaça Beatriu Civera 14.30 h	Tota la classe	Lectura i reflexió al voltant de la cita de Beatriu Civera. Comparació amb frase de Maria Mercè Marçal. Explicació dels llocs de València que tenen el nom de l'escriptora Beatriu Civera.	20 min
14. Cementeri 16.00 h	Tota la classe	Llegir fragment últim del llibre (p.39) i deixar el clavell a la tomba de l'escriptora	20 min

3. Fragments per a llegir els alumnes

1. Palau de Comunicacions (Edifici Telefònica) (pàg. 14):

“Ara s’atura davant d’un carrer desconegut per causa d’alguns canvis d’arquitectura, i de sobte l’emprén a llargues gambades cap a centre de ciutat, afua l’atenció com un colom missatger i gira les passes envers la vorera on hi ha l’edifici del Palau de Comunicacions.”

2. Central de Correus (pàg. 14):

“«Seuré aquí!» -ha murmurat mentre es deixa caure sobre un dels graons que menen al vestíbul de la Central de Correus.”

3. Plaça de l’Ajuntament (pàg. 14-15):

“Ha restat una breu estona assegut, mentre contempla com van i vénen els vianants que van als seus quefers, i l’arribada dels tricicles i furgonetes, tots carregats de cistells, que es deturen vora les casetes de venda de les floristes.

«¡És clar, tothom té alguna cosa a fer...!»). Ho ha dit tal com si contestés a un interlocutor invisible, i un vianant s’ha girat per mirar-lo, tot pensant que es tracta d’un captaire que demana almoina. El vianant s’ha ficat la mà a la butxaca i, en no trobar moneda petita, continua el seu camí, indiferent.

El mercat de flors esdevé un esclat de llum i de colors en aquest matí de tardor que sembla una exultant primavera. Perfum de clavells i nards aroma l'aire humit; el sol va daurant les façanes que formen el conjunt harmoniós de la gran plaça major.

Tothom que passa, fita el carrilló de la torre de l'edifici de l'Ajuntament i ensems consulta l'hora al propi rellotge, i encontinent fa un gest ambigu, no volent refiar-se'n...

L'home també mira cap amunt, els ulls fixos a les belles estàtues que ornamenten senyorívola façana de la Casa Consistorial. Soltadament s'ha posat dempeus, mogut per una crida interna. Ell no ha vingut de tan lluny per romandre desqueferat en la contemplació de cap bellesa arquitectònica...

[...] Les floristes van prenent la delicada mercancia, i formen un capritxós jardí al voltant de la caseta de fusta.”

4. IES Lluís Vives i Estació del Nord (pàg. 16):

“«Ara, ja estic aquí!» Sembla que ho haja dit en mirar enllà, a l'altra banda, el reiat de l'Estació del Nord. I, en ser a la cantonada de l'edifici de l'Institut de Segon Ensenyament, ha girat cap a la dreta. Els ulls parpallegen foragitant una mica de pols que els fa nosa, o... pot ser que els entela una llàgrima intempestiva.”

5. Església Sant Agustí (pàg. 16):

“«¡Déu, quant de temps sense veure est cel i esta llum!»

No, no són reaccions reaccions de sentimental feblesa...

Sí; li han dit que encara els tramvies que van cap al Sud de la ciutat tenen la parada allà, vora l'església gòtica de Sant Agustí, però que hi ha autobús, que fa el viatge molt més ràpid.”

6. Taverna del tio Pifani (pàg. 20):

“La taverna del tio Pifani. A la porta, tres cadires baixetes amb seient encordat d’espart, una taula nana recoberta amb planxa de xinc, un barral que ha tingut vi, tres gots de vidre gruixut, i una munió de mosques passant i repassant per damunt dels pinyols d’oliva i de les molles de pa escampades...”

7. Plaça Beatriu Civera

“Prova n’és de la maduresa d’una llengua, quan als seus rengles literaris compareixen noms de dones. Açò fa referència a la nostra literatura, on a poc a poc van incorporant-se firmes femenines, i tan de bo que puguen totes elles passar a la història.” (CIVERA, 1969).

8.4. ENTREVISTA A JOAN V. PEIRÓ

1/12/2017

A continuació, s'ofereix una presentació de Joan V. Peiró.

Joan V. Peiró i Cervera ha estudiat Humanitats i Història, i ha estat professor de història i valencià a Llombai. Ha fet un gran nombre d'investigacions de temes com el Modernisme a València, qüestions de filosofia i, actualment, està centrat en l'estudi d'escriptores valencianes i, més concretament, de Beatriu Civera. A més, ha donat classe de Filosofia i ha estat 4 anys com a director de l'IES Beatriu Civera a Aldaia.

Tot seguit, es presenten les qüestions que se li van formular a Joan V. Peiró i les respostes que van ser escrites per nosaltres.⁴

1. Quina relació té amb l'IES Beatriu Civera?

L'any 1999, el moment que vivia Aldaia era un 70% d'absentisme escolar. Del Barri de Crist fins a un altre institut eren 3,5km i de l'altre 3,5 km també. La inspectora li va dir si es podia fer càrrec i va dir que sí. Per aconseguir-ho, va ser molt problemàtic perquè no els deixaven terreny. Van aconseguir 8 aules, 36 alumnes cada aula, el hall, dos pisos i després van fer obres.

2. Per què li van posar el nom de Beatriu Civera a l'Institut?

Joan V. Peiró estava llegint *Confidencial*. Va coincidir que la presidenta de l'AMPA va dir que vol posar nom a l'Institut. Volien posar el nom de Joan Peiró. "Jo no sóc model: busqueu una dona que haja escrit, que tinga uns valors". I va proposar Beatriu Civera. Ningú sabia qui era. Ni tan sols Joan Peiró. Ell no va trobar res a Internet.

3. Els alumnes coneixen el perquè del nom de Beatriu Civera?

⁴ Cal remarcar que les respostes són reformulades en tercera persona pel que implica la còpia directa del discurs comunicatiu d'una entrevista de manera resumida, encara que intenten ser una còpia fidel, ja que se li va preguntar si és podia fer un enregistrament de la seua veu a l'entrevista, i així es va fer.

Perquè els alumnes conegueren el perquè del nom del seu institut, Joan Peiró a l'IES Beatriu Civera, al Batxillerat va buscar informació del moment històric de l'autora i van fer una seqüència històrica del país a nivell de la ciutat, país i internacional (que es troba a continuació) A l'ESO va fer un power de Beatriu (que es troba a la pàgina web del centre). Però això va ser en els primers 4 anys de l'Institut, quan ell estava com a director. Actualment no se sap si continuaran mostrant la vida de Beatriu Civera.

... i proposaren el nom d'I.E.S.
BEATRIU CIVERA. I així fou aprovat pel
Consell Escolar del Centre. Però...

QUI FOU BEATRIU CIVERA?

Empar Beatriu Martínez Civera, més coneguda pel seu nom literari, **Beatriu Civera**, va néixer al carrer Les Monges, a València, el 29 d'abril de 1914. Al si d'una família de classe mitjana. I ens va deixar l'any 1995.

Segons testimonis escrits, ja des de menuda, els seus pares i mestres li van proposar estudiar una carrera però ella va preferir l'ofici de modista.

Els coneixements de l'ofici, la seua experiència aconseguida en el treball de la costura, ens els transmet i descriu en algunes de les seues obres.

Va ser redactora al diari "LA VOZ VALENCIANA", on va col·laborar des de l'any 37 fins l'any trenta-nou. Fou la primera dona que va escriure en un diari de la nostra terra. Aquesta vocació/necessitat d'escriure es reflecteix també en la seua producció literària. Tant en l'ofici del periodisme com en la seua peculiar forma narrativa. Les seues narracions transpuen eixa necessitat de contar, d'anunciar, així com la de denunciar. Com tot bon periodista.

El contacte pla i sincer amb les persones –velnes i els veïns de València- amb qui vivia, a qui cosia la roba, les amistats dels carrer, del barri, el casfis de notícies a què tenia accés des del periòdic on col·laborava, tot allò que vivia i l'envoltava, tot, l'anava marcant fins el punt d'arribar a tindre una influència decisiva en les seues novel·les i en l'evolució literària i intel·lectual dels seus escrits.

Durant la guerra del 1936 va treballar de redactora al periòdic que he comentat abans, on es va especialitzar en temes relacionats amb la dona. Fou en aquesta època de periodista que va publicar, a més a més, tres biografies: la de l'organista J.B. Cavanilles, la de Gregori Mayans i Ciscar i la del pintor Vicent López.

Jove, amb vint-i-sis anys, visqué la imposició de la dictadura franquista, règim que perseguí durament l'ús públic del valencià i reprimí implacablement els ideals que havien defensat persones tan significatives

4. Coneix algun familiar o amic de l'escriptora?

Ha sigut tan seua, les condicions de la societat li han negat tant les portes amagant-la per ser dona, que ni tan sols la família la coneix. El nebot, Frederic Martí, i Toni Mestre (estava en la ràdio i feia programa *De dalt a baix*) van posar en funcionament la primera llibreria valenciana, Ausiàs March, i estava en la Plaça dels Patos. Però ni tan sols el nebot que era llibreter sabia que ella escribia.

5. Podria sintetitzar-nos la vida i obra de Beatriu Civera?

Ella al llarg de la seua vida sempre ha estat darrere de les dones. Al seu carrer no hi ha ni un nom d'ella reconegut ni res. Ella es va casar a l'Església de San Joan. El pare tenia una barberia. Eixe carrer sempre ha sigut un carrer de tendes de roba. La segona novel·la *Una dona com una altra*, l'ambient i la protagonista treballa en la sastreria. *Entre el cel i la terra* Joan Peiró el va trobar sense acabar encara a la llibreria París València. Tots de segona mà. En una entrevista en València Setmanal, hi havia un article d'una entrevista a Empar Beatriu Martínez Civera. Ella treballà en el periòdic i per això ell va anar a investigar passant número per número a partir de l'any 1936. En eixe any hi havien dos amos del periòdic: un de dretes i un del PSOE. El del PSOE se'n va anar i va quedar

el de dretes. L'any 1936 el periòdic es col·lectivitzà i tanquen l'amo. Eixe fet suposa dos coses: una narració curta *Simonet el revolucionari*, una persona que va entrevistar a una altra narcosindicalista i li pregunta si van cremar esglésies. L'impacte del carrer de les Monges i l'església, el centre neuràlgic de convivència del valencià era el mercat ambulant. En eixa narració curta queda reflectit la religió. Ella no va fer estudis, va anar a l'escola però a l'hora de fer "Batxiller" va dir que no.

On està el teatre Olímpia, C/ Sant Vicent, en el primer pis estava la tenda: *Una dona com una altra*, la protagonista treballa fent dissenys per a l'alta burgesia de València (el trasllada en Barcelona, molt atrevida). Els protagonistes són dones, escriu en valencià i l'ambient és acabat d'eixir de la guerra. Els títols de tot allò que escriu és un resum del què després es posa.

La perla de la deessa Curami: (l'home treballava en joies) narració curta explica com s'agafen les perles i els xiquets els usen per a escabular-se dins l'aigua i traure les petxines d'on es trauen les perles. L'home treballava en una joieria en la Plaça de l'Ajuntament que fa cantó i dona al carreronet que dona a la Plaça dels Patos: Hotel Astoria, darrer és on vivia el cunyat i el nebot: allí està la joieria. Al final del carrer Jesús. El dia que es va casar Església de los Santos Juanes l'any 1946, ella va nàixer i va ser batejada en eixa església. Ella va viure on les germanes carrer Ciril Amorós i se'n van anar.

Tot allò que ella vivia està trasmès en els seus treballs. El seu entorn queda reflectit. Vivències de periodista: *Simonet el revolucionari*. En eixe moment no era en contra de la cultura sinó de l'ideari. Una gran part de la seua obra és autobiografia.

Literàriament poca quantitat però la literatura és un mitjà de comunicació, ella com a dona va tenir un esforç molt gran perquè en la postguerra escriu en valencià i posa de protagonistes les dones en un ambient contrari. *Confidencial*: no diu el seu nom però és ella. Ella va estar de les dones sempre darrer: secretària de lo rat penat, present quan Sanchis Guarner el van tirar per l'escala.

Anys 40 coneix l'home, la joieria representava una joieria de Barcelona, l'home era de l'esquerra nacionalista i ella s'interessa pel valencià. Del 36 al 39 entra en contacte amb el periodisme que li aprofitarà per a, després, entrar en contacte amb la revista del Temps. Acabada la guerra, s'entra en un context de fam i repressió, la revista *Pensat i fet* ella escriu un article en valencià, abans no ho havia fet. És quan té un ressò i és quan es posa a escriure. Es posa a fer els cursos de Carles Salvador. Per la coneixença amb l'home té relació també segurament amb Maria Ibars i Sanchis Guarner. Va estar en tot el grup d'intel·lectuals valencians. Publica en el 56.

Concepte cíclic del temps, presenta la comunió es fa tots els anys i eixe concepte cíclic. Des de la seua edat recorda tot el seu passat.

6. Què podria dir-nos de *Retorn*?

El viatge és el que es feia per a eixir per al contacte en la natura, és el lloc sagrat (les novel·les de Blasco tenen l'ambient en l'Albufera), tota la repressió dels anys posteriors, ells anaven o a Paterna (carretera a Barcelona) o al Saler (moltes morts van ser afusellades al Saler). *Retorn*, acabada la guerra, una persona que ve (no se sap d'on, però està empresonat, sense tenir contacte), per això el primer que fa és anar a buscar a son pare, però a aquest el cervell no li funciona. Ella conta el que va

viure pel treball en el periòdic: anar tots els dies a l'Ajuntament de València, arreplegar les notícies i posar-les en el periòdic. En aquell temps no es signaven els articles, per això no hi ha signades per ella. La voz valenciana, només va treballar en eixe periòdic. Sèneca: res humà necessita alié de mi. Vides alienes: sofriment, un constant en l'obra. El dol, patiment, sofriment humà no li era alié.

5. Tindria alguna anècdota de Beatriu Civera?

Ací a València sempre ha hagut afició per Antonio Molina (de Màlaga). Conta el nebot que celebrant uns nadals es va fer la presentació de Beatriu Civera. Acabat el dinar, ella i una germana de l'home se'n van i ix ella disfressada de l'Antonio Molina en el barret típic i el *xaleco*, cigarro encés. I es posa a cantar una cançó d'Antonio Molina. La burgesia es va quedar en silenci i ella diu: no vos ha agradat veritat? Doncs esta persona ha hagut d'anar-se'n a l'Argentina després d'haver estat sotmesa per la guàrdia civil a tota la tortura posant-li el cap baix l'aigua. Com *Vides alienes*. Que una persona estiga tan afectada per a arribar en eixa presentació i dir això.

BEATRIU CIVERA

CAL PUBLICAR PER A SEGUIR ESCRIVINT

R. VENTURA - MELIA

La ciutat bull com la cassola en forn, tot són espetecs, i moviment. Sortosament la casa de Beatriu sembla que està en altre món, el silenci és total. L'escriptora pren el sol a la galeria que és una espècie de balcó interior. La veig com més menuda, però igualment assenyada i llesta. Beatriu deu haver estat una dona molt primmirada. El que no cap dubte és que ha estat una de les comptades dones valencianes a les quals la Cultura no ha fet por (podem comptar amb els dits d'una mà les qui han estat escriptores...). Ara mateix la cosa no li produeix cap emoció especial.

Beatriu fa darrerament una vida literària iceberg, una mica com quasi tots els prosistes valencians, com esperant temps millors. Li dic que si té raons per a eixe silenci.

"No guarde cap silenci, no m'hi ha cap misteri. M'hi he presentat al Premi Sant Jordi —per cert, no sé què ha passat amb la meua novel·la— i també m'he presentat repetidament als Premis Octubre, sense aconseguir-ne un, però pensant que cal recolzar una activitat d'eixe tipus i cal donar a entendre que els escriptors valencians existim... i escrivim. Me va alegrar saber que Ferran Cremades era el guanyador del Sant Jordi,

però és trist el que ha passat. Saps, als Premis Octubre, Oriol Pi de Cabanyes feu una defensa del meu llibre, que és més autobiogràfic que altra cosa. Un dia va venir no sé qui, volia que li'n deixara una còpia per a llegir-la..."

Beatriu, com ella mateixa diu, té dos moments. Un en el qual prefereix la soledat i altre en el qual li agrada estar

acompanyada i conversar. Segurament per això explica un poc com és la seua darrera novel·la... "Havia llegit les memòries de la Simona de Beauvoir i la fórmula me va convèncer. Així que me vaig posar a escriure i vaig amuntegar fulls fins que tenia prou material per a una novel·la. No té capítols, però sí que té punts i comes... Tracta de la València que jo he conegut, aquella ciutat en la qual la menestralia i la burgesia es diferenciaven tant, quan uns portaven capells i mantellines i els altres mocadors... Quan sols estudiaven els xicons..."

Beatriu fou guanyadora del premi de contes Victor Català pel llibre *Vides Alienies* i ha editat contes a *L'Ocell de Paper*... Es considera una narradora? "Tant el conte com la novel·la m'agraden igualment. Són molt diferents. El conte s'ocupa sols d'un moment, la novel·la de varies situacions lligant més d'un personatge, perquè mai no es pot escriure d'un sol personatge, car la vida sempre està lligada i la soledat és impossible".

Beatriu fa un bot sobre el temps i ens diu com fou que va començar. "Jo de menuda llegia novel·letes, i mon pare i ma mare no volien que llegira. Quan vaig llegir el *Paradís Perdut* de Milton y la Divina

Comèdia de Dante, me vaig convèncer que jo era també escriptora i que el meu segon nom, Beatriu, era millor, per això vaig deixar de banda el primer nom, Lmpar. Jo me'n pujava a la teulada a llegir. Ma mare deia que per tal d'esdevenir una escriptora devia estudiar gramàtica, retòrica, i més coses, i jo pensava quina-cosa-més-horrible!

Feia el que han fet tots, escriure i esgarrar. La cosa anava a més i mentre estava en classe aprofitava per escriure, així que una companya li va preguntar per què no publicava. "Publicar, fixa't, mai no ho havia pensat. Vaig portar un article al diari La Veu Valenciana i uns dies després m'estrenava com a periodista especialitzada en temes de la dona. Em deien que jo era una feminista, però no era això. Les feministes d'aquells temps anaven d'uniforme, amb faldilla estreta i jaqueta de sastre, i jo me veia més femenivola".

DE LES MODES AL PERIODISME

La moda tenia la seua importància per a Beatriu, perquè ella treballava en una casa de modes. "Era salonera, una espècie de recepcionista. Aquell era un modisto molt important i tenia tres models i tot". Però aviat va abandonar el saló.

Un dia no veia el seu article, havia canviat la direcció del diari, i quan per fi va eixir, li feren una proposta sorprenent: col·laborar de ple. Li encarregaren l'administració i la selecció de material dels diaris del matí i de les agències. El diari estava en mans dels treballadors, car el propietari estava empresonat.

"Un poc més tard, ja feia feina de periodista i guardava encara el carnet. Anava a Govern Civil i a l'Ajuntament a per informació. I recorde que el Director General de Seguretat ens convidava a dinar els dilluns, a vosaltres no?". Acabada la guerra el

Foto: Mónica

patró no va voler saber res d'ella i Beatriu va tornar al saló de modes. Però va conèixer a qui seria el seu marit, un home molt important per a la seua carrera literària.

"El meu marit treballava amb gent de Catalunya i es necessitava que sapigués escriure en català, així que vaig fer el curs per correspondència de Lo Rat Penat. I vaig col·laborar a Pensat i fet. Me van escriure dient-me que feien falta prosistes. Vaig enviar treballs als Jocs Florals i quan n'havia fet sis me donaren el títol d'Honorable Escriptora. Vols veure'lt?". La represa cultural engegava poc a poc. Beatriu coneixia a Casp i Enric Valor, i aquest volia portar-la a casa Casp, però ella no va anar-hi. Potser va perdre una oportunitat. Si que va connectar amb Nicolau Primitiu, que li va publicar en Sicània dues novel·les, *Entre el cel i la terra* i *Una dona com un altra*. "A mi em sembla que en la novel·la rosa hi ha coses valuoses i que no es pot posar tot en el mateix sac", ens diu.

ELS ESCRITORS TAMPOC NO QUALLEN

Va arribar a guanyar el Premi Senent per *La crida indefugible* i fou finalista al premi València amb *Liberata*.

"Me vaig decantar per un tipus de treball més periodístic i divulgador. Vaig escriure sobre Mayans, sobre López,

me vaig decidir a fer classes d'escriure novel·les. Però m'h he cansat i ara treballo classificant premsa i no escric ja. No m'atreu ni escriure ni llegir. És que ha mort el meu marit i he perdut l'interès".

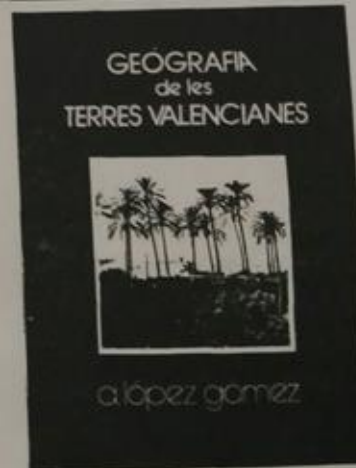
Estrany però cert: una de les poques dones que s'havia fet un camí ja no té ganes de fer res. Li pregunto què li semblen les escriptores valencianes i per què no qual·len...

"I els escriptors? Ells tampoc no qual·len, ho i exceptuant-ne algun. I és perquè no se publica quasi res. A Barcelona tampoc les dones tenen un paper important en la Cultura". Recorda que la Rodoreda, la Capmany i la Roig són tan excepcions com la Sánchez-Cutillas i la Beneyte i ella mateixa.

Deixe Beatriu Civera amb la seua soledat d'escriptora desencantada, tot esperant que els editors ens permeten un dia llegir *Crònica i Estampa*, les seues memòries de dona valenciana en un temps difícil.

sobre Cabanilles, sobre el Gremi de Calderers i vaig guanyar diversos premis de l'Ajuntament, Belles Arts i l'Ateneu. Finalment vaig arribar a ser Secretari General de Lo Rat Penat, la primera dona que tenia eixe càrrec. Els joves tenien molta confiança en mi. Poc després vaig dimetir per causes familiars".

Durant uns anys Beatriu guardà altre silenci. Després "veient la revifada valenciana

un llibre imprescindible i que tots esperàvem

edicions TRES I QUATRE

8.6. ADJUNTS DEL CONTE *RETORN*

Primera edició: 1975

PROLEG

Beatrú Civera no és una debutant en les lletres catalanes perquè Vides alenques sigui el primer llibre que li és editat a Barcelona —i que ella, per tant, sigui poc coneguda dels lectors del Principat. També és el primer llibre, si la memòria no em trau, amb el qual un autor valencià guanya un dels nostres premis més importants de narració des que Ernest Martínez Ferrando va obtenir el «Joan Crexells» el 1935. Vides alenques, guardonada amb el «Victor Cadà» 1974, és un aplec de narracions expeditades amb una tècnica realista i un esperit proletari que desfilà la imatge d'escriptors en la feina que els escou de classificació, d'anàlisi i de valoració, li havien creat per una part de la seua obra anterior editada a València. A Barcelona, Beatrú Civera ens ha vingut fel conèixer només dos contes: Autònoms, a la col·lecció «L'Ocell de Paper», i Un

© BEATRÚ CIVERA
© D'aguesta edició: Editorial Sàlexta
ISBN 84-398-0591-5
Dipòsit Legal: B. 14111-1975
Editorial Sàlexta - Consell de Cent, 391 - Barcelona
Impres a Barcelona per Gràfiques Diamant, Zamora, 83

pobre home, a «El Pont», el 1959. Abans, l'editorial Sicània, de València, li havia publicat Entre el cel i la terra, el 1956, i Una dona com una altra, el 1958. La poca difusió que els llibres valencians tenen al Principat ha fet que Beatríu Civera hi hagi estat pràcticament ignorada. Present només per a una minoria que es fixava com, obstinadament, participava als concursos de narració de Barcelona i de Girona, «per deixar constància —com diu ella— que al País Valencià també es conreava la seva narrativa», encara que no aconseguís el premi.

La seva vocació i la seva capacitat narrativa es van descobrir en demanar-li, un amic, un parell de quantilles per a una revista de les falles, «P. i F.», en català. El director es va mostrar tan agradablement sorprès, que la va encoratjar a dedicar-se a la narració. No era aleshores, però, que la joveíssima Beatríu Civera —el nom complet de la qual és Empar Beatríu Martínez Civera— començava a escriure. Durant la guerra havia treballat al diari del vespre «La Voz Valenciana» —en castellà, com pot deduir-se del títol del periòdic—. Al 1954, quan es decidí a fer obra de creador, s'adona que no la pot fer com la sent si no la fa en la llengua pròpia. El treball d'informació del diari és una cosa i la literatura n'és una altra. Per això els anys 1954 i 1955

segueix uns cursos de gramàtica valenciana de «Llo Rat Penad» i els 1956 i 1957 assisteix als que dona Manuel Sanchois Guarrer a la Universitat de València, amb els quals obté el certificat de suficiència que l'autoritza, ara, a ensenyar la seva llengua als xiquets de les escoles municipals de València. Guanyà diversos premis literaris a les terres valencianes i, estimulada per aquests èxits, va escriure les dues novel·les que edità Sicània, en les quals es veu la seva experiència vital al servei d'un talent i d'una vocació indubtables. Si en una novel·la apareix el quefer quotidià d'una noia encarrugada d'una casa de modes i a l'altra les reuñions d'unes senyores de la burgesia valenciana que patrocinen un refugi per a mares solteres, no és perquè aquestes figures i aquestes activitats li hagin estat inspirades per les seves lectures regulars i múltiples, sinó per l'experiència personal, per l'observació de la realitat que viu i que la volta. A Una dona com una altra, la realitat coneguda i traslladada al lector resultà pobser desfigurada per influències literàries de les quals no havia sabut encara alliberar-se; a Entre el cel i la terra —més recentia, editada abans però que sembla escrita posteriorment— aquestes influències no hi són aparents; o no tant. Les dues novel·les són ja protestànties i la segona, a més, francament realista. Circumstàncies familiars dolo-

roses van fer que Beatríu Civera hagués d'interrompre parcialment una producció prometedora. Durant uns quants anys disposà de poc temps, però aquest poc temps el dedicà a l'elaboració de narracions que un dia trobarien el camí per arribar al públic a qui anaven destinades. Aquest any passat, afectada per un despreniment de retina, Beatríu Civera va restar forçosament inactiva durant bastants de mesos.

La tria de set d'aquelles narracions donà com a resultat el llibre *Vides alienes*. ¿Alienes a què? A ella, a l'autora? Potser Beatríu Civera ha volgut dir-nos que res del que passa als seus personatges no li ha passat a ella. El títol és suggestiu, però si es tracta d'un pretes aclariment em sembla d'una prudència excessiva. Quan s'escriu amb el realisme de la major part de les set narracions, la vida dels personatges no és totalment aliena a la de l'autor, que posa la seva veu protestatària als contes Maria-Eulàlia, Tardora, Libertati i Una veu que clama en el desert. Si Maria-Eulàlia, Tona i Magdalena viuen uns fets aliens a l'existència de Beatríu Civera, gosarà l'autora a assegurar-nos que no les utilitza per protestar de situacions, de fets i de caràcters que en moments determinats de la vida pròpia l'han revoltada, li han fet sentir que vivim en una societat mal organitzada i la inducten a la in-

veccional? I a Una veu que clama en el desert, l'escriptor Toni, directur i digme, que no vol solmetre's a les exigències ni a les seduccions d'una societat hipòcrita i convencional, ¿no serà vehicle de més d'una enrubhada de Beatríu Civera en el seu quefer literari? Bé, són preguntes que em faig jo i que segurament es faran molts de lectors. Retorn és una altra cosa. No hi veig l'autora d'una manera tan directa, però no em puc resistir a la sospita que la tornada del pres a un món curvat o desnatat, el del seu origen, simbolitza el patiment i el desencís de l'autora en veure desaparèixer el món en el qual havien de realitzar-se les seves il·lusions i les seves ambicions d'adolescent; un fet que la deixaria desorientada durant una bona etapa de la seva vida.

Hem arribat on tard o d'hora haviem d'arribar. Si els valencians han aportat poemes i assagistes de talent a les nostres lletres, s'han mostrat fins aquests darrers temps gusius o prudentes en la narrativa, en contrast amb els escriptors de les illes, que destaquen d'una manera tan brillant, des de ja anys, en la nostra novel·la i el nostre conte. Gràcies a ells, els lectors del Principat han assaborit les variants gracioses i pintoresques del català il·lenc. Ara, amb la prosa i els diàlegs de Beatríu Civera, els delectaran les variants valencianes que, adés en la narració, ens recorden els clàssics,

*i adés en el diàleg, ens mostren la sal i la vi-
vacitat del català meridional.*

*Vides alienes és un primer pas — en la post-
guerra — dels narradors valencians en el que-
fer editorial del Principat. Sigur'ns permetes
desperar que aviat seguiran l'obra madura de
la mateixa Beatríu Civera i la d'altres com-
panyes valencians que una poca encertada dis-
tribució libretera ha impedit — o ha dificul-
tat — que siguin coneguts com cal al nord de
l'Ebre.*

VICENÇ RIERA LLORCA

REFORN

Un home, d'aspecte cansat i famolenc, de mirada inquieta i perduda, camina lentament pels carrers de la ciutat de València que ja ha man-
pres el seu rime comercial després de les ho-
res maternes de la indústria...

L'home no té el posat de suficiència dels turistes d'hivern, malgrat que el calendari anuncia la diada de Tots Sants; ni tampoc en el seu esguard hi ha la llum comprensadora dels joves turistes de les vacances d'estiu, encara que el seu aspecte i vestimenta podrien iden-
tificar-lo d'aquella falçó...

Sovint el front s'inclina cap a terra amb el gest descoratjat del vençut per la vida...

Ara i adés els ulls llisquen suauament per les façanes de les cases més importants; sen-
ha que acaricien en retrobar-se amb allò que des de molt llunyanes llunyanies ha man-
gut l'esperança en el desitjat retorn...

Llavors, els llavis es dilaten assaïant una mena de somris tímíd; hom diria que està a punt d'esclatar en plors...

« ¡Tot ha fet mudança...! »
 Ara s'atura davant d'un carrer desconegut

per causa d'alguns canvis d'arquitectura, i de sobre l'empren a llargues gambades cap al centre de ciutat, alta l'atenció com un colom missatger i gira les passes envers la vorera on hi ha l'edifici del Palau de Comunicacions.

«Seuré aquí! —ha murmurat mentre es deixa caure sobre un dels graons que menen al vestíbul de la Central de Correus.

Ha restat una breu estona assegut, mentre contempla com van i vénen els viants que van als seus quefers, i l'arribada dels tricicles i furgonets, tots carregats de cistells, que es deturen vora les casetes de venda de les floristes.

«I és clar, tothom té alguna cosa a fer...!»

Ho ha dit tal com si contestés a un interlocutor invisible, i un viant s'ha girat per mirar-lo, tot pensant que es tracta d'un captaire que demana almoïna. El viant s'ha ficat la mà a la butxaca i, en no trobar moneda petita, continua el seu camí, indiferent.

El mercat de flors esdevé un esclat de llum i de colors en aquest matí de tardor que sembla una exultant primavera. Perfum de clavells i nards aroma l'aire humit; el sol va daurant les façanes que formen el conjunt harmoniós de la gran plaça major.

Tothom que passa, fita el carilló de la torre de l'edifici de l'Ajuntament i ensens consulta l'hora al propi rellotge, i encontinent fa un gest ambígu, no volent reïar-se'n...

L'home també mira cap amunt, els ulls fixos a les belles estàtues que ornamenten la

senyorivola façana de la Casa Consistorial. Sobradament s'ha posat dempeus, mogut per una crida interna. Ell no ha vingut de tan lluny per romandre desquelerat en la contemplació de cap bellesa arquitectònica...

—Escolte, dona: quant val un pommell de flors?

—De quines en vol?

La carn premuda dels nards pujant per les vares agils sembla voler preservar el propi perfum de la punyent aroma dels clavells, que amb diverses tonalitats atreuen l'atenció dels possibles compradors.

—Clavells, d'èixos...

En sentir-ne el preu, l'home pega mitja volta i se'n va fugint, sense dir res.

—Escolte, què, quant volia...?

De lluny, l'home ha fet un gest expressiu amb la mà, i apres a el pas sense girar-se a donar explicacions.

Dalles i crisantems amb les seues cares extàtiques de posat orgullós, fingeixen ignorar la gentil presència dels elegants gladiols d'ensetznada pell i delicats colors. La fosca vermembor de l'arnant contrasta amb el verd alegro de la punxosa esparreguera.

—Au, tot són flors per als morts! —ha murmurat l'home, tot mirant la gala exposició de coronas i reguadres per emmarcar els nínxols del cementiri.

Les floristes van prenent la delicada mercança, i formen un capritxós jardí al voltant de la caseta de fusta.

L'home oblida prompte tota aquella oferta que no pot adquirir. I tampoc no el preocupa que el rellotge de l'Ajuntament no haja pogut acoblar el seu ritme amb els rellotges veïns, ni tan sols amb les respectives esferes que mostren l'hora als quatre punts cardinals.

«Ara, ja estic ací!» Sembla que ho haja dit en mirar enlla, a l'altra banda, el reixat de l'Estació del Nord. I, en ser a la cantonada de l'edifici de l'Institut de Segon Ensenyament, ha girat ràpid cap a la dreta. Els ulls parpellegen foragitant una mica de pols que els fa nosa, o... pot ser que els entela una llàgrima intempestiva.

«¡Déu, quant de temps sense veure est cel i esta llum!»

No, no són reaccions de sentimental feblesa...

Sí; hi han dit que encara els tramvies que van cap al Sud de la ciutat tenen la parada allà, vora l'església gòtica de Sant Agustí, però que hi ha autobús, que fa el viatge molt més ràpid.

El *pouvingut* duu penjada del muscle una vella motxilla de soldat. El vestit, que li encomana un aspecte emongit i temorenc, sembla que no ha estat fet per a la seua mida, o que se li ha quedat petit de tant de rebre l'aigua i el sol damunt...

S'escima més seure vora una de les finestres del tramvia, massa vell, que anirà lentament, deturant-se a determinades parades, per tal que pugua crear el comboi que ve d'enlla,

de tot aquell veïnatge de pobles industriosos...

«A ulls clucs podria jo fer-ne el camí...!»

La Creu Cobertta, d'estructura gòtica, que signa el terme municipal per aquells indrets... el Camí Real de Madrid, ample i quasi recte... tot ha fet mudança... l'asfalt ha pres la major part dels llocs que abans eren horta... ara i adés, s'hi veuen construccions de moltes plantes, substituïnt les antigues naus fabrils...

—!No pot ser la mateixa! —ha mormurat l'home, mirant la vella guarda-barrera que entra el banderí verd prop del pas-nivell.

El vidre brut de la finestra li mostra el propi rostre com un espill... pell bruna de molts dies de fer perllongades marxas per ignotes carreteres i de moltes nits de dormir al ras... El front, avestat a diluir les emocions en la desesperança, s'ha trasmutat de sobte.

«Ací, la parada!»

Creua la carretera tot fugint dels cotxes, i en arribar a l'altra banda, s'endinsa per la senda estreta que acurta el camí d'entrada.

Les cases del poble mostren llurs façanes, que foren emblanquinades per a la festa del Crist i després fumades pels esclafits dels coets i les canterelles.

«Ací, segurament viu el clavari d'enguany!»

L'home ha mirat amb un gest indefinible la façana i la porta d'una de les cases, tota ella encoronada amb ratlles negres, semblant un gran mapa de carreteres.

«...En girar aquell cantó...!»

Se li ha fet la saliva pastosa. Atura el pas i

alena profundament, després d'haver-se recol·lat contra una paret.

Tot al seu voltant, serreties i fàbriques de mobles, fan gran soroll compassat de màquines girant i regirant, absorbint vides i il·lusions...

De bell nou l'home ha continuat caminant, ara amb una mica de vacil·lació. Hom diria que té por...

Pot ser que tinga por... de moltes coses... Por de tota aquella cosa que hom desitja i no pot aconseguir... Por de tot allò que hom de-fuig i se li'n ve al damunt... Por d'empenjar una porta...

Ahans, però, de traspassar el llindar, cal fer una respirada ampla, cal engolir-se la saliva. Malgrat això, sembla que no és la seua pròpia veu, quan demana per la dona de la casa...

—Mareeee, ixca, que hi ha un home!

La xiqueta ha cridat amb veu aspra, que ha fet resso al fons de la petita botiga pobletana, i l'home ha marcat un gest de fugida, en oír la resposta d'una veu femenina, que en altres temps era amable i ara sembla com una tela que s'esqueixa...

Ha estat una errada demanar per la mestressa, la qual en eixir eixugant-se les mans en un davantal de tela de matalat, mira fent celles, tot demostrant que li ve a replel de ser destorbada...

—I... el seu marit?

—No puc dir-li per a on deu viatjar ara... Els comissionista... Què vol vostre d'ell?

—Són assumptes particulars...

L'ama de la botiga ha mirat amb descon-fiança l'aspecte espantolat de l'home, que de primeries ha preguntat per ella i després diu que vol parlar amb el marit... De darrere del taulell estant, amb una mà roda la clau del calaix de la recepció i amb l'altra assenyala el camí per a on l'home pot anar a trobar un lloc per a dinar...

—Tire per eix carrer, tot seguit; en arribar a la plaça, ja veurà la taverna del *l'ho Pitani*.

—Moltes gràcies; passe-ho bé!

L'ama de la botiga acluca els ulls en mirar-lo anar tot al llarg del carrer. Sembla que una fesomia oblidada retorna a senyorejar el pensament...

L'home camina capcot... Carrer Major... la plaça de l'església... a la façana principal, la creu pintada de negre empara els noms...

«Mossén Romenu... Vicent Sabori... Climent Gisbert...»

L'home va refent les fesomies llurs, les històries, les circumstàncies familiars...

«...Enric Moret, i el pare d'ella!»

També hi ha hagut ací molts canvis... La plaça és solitària ara; els homes són al camp i les dones estan enllustint el dinar mentre que el xiquets són a escola. Després de rememorar la vida i els afers de totes aquelles persones que han quedat inscrites amb grosses lletres negres a la façana de l'església, emparades per ambdós braços de la creu, l'home s'ha girat a on hi ha la font, al bell mig de la

plaça, i s'acosta al rajolí que cau seguit seguit, sense quasi fer soroll...

S'hi ha rentat la cara, i, en la conca de la mà, n'ha begut un glop, pausadament, cloent les parpelles amb delectança...

«¡Que bona, Déu!»

Ha fet una alenada profunda i tot seguit de mirar al seu voltant, en saber-se sol, alça els braços...

Enganxat en la veleta del campanar, sembla que el sol ha pres consciència d'aquesta actitud, que pot ser una mena d'acció de gràcies...

La taverna del *l'ho* Pifani. A la porta, tres cadires baixetes amb seient encoïrdat d'espert, una taula nana recoberta amb planxa de zinc, un barral que ha tingut vi, tres gots de vidre gruixut, i una munició de mosques passant i repassant per damunt dels pinyols d'oliva i de les molles de pa escampades...

La muller del *l'ho* Pifani es atalagadora per a tot aquell client que arriba a la porta de la seua taverna, però ja es troba massa veïa... i la cara de l'home... sembla un gitano.

—Senyora *anna*, volia esmorzar, o, més ben dit, dinar?

—Mire, perdone; mal me sap, però no puc servir-lo... no tinc res al rebost...

—Algú acaba d'esmorzar ací!

—Ol sí, és clar; però eren uns camioners... Jo només els he servit el vi i les olives.

—Bo; ni que sigua pa i olives, i un poquet de vi.

L'home ha tirat damunt la taula unes notes.

—Escolte; que no pense que se me'n donen de la paga! I li he dit la veritat. Si de cas, en alguna altra ocasió... D'on ve vostè?

—De molt lluny.

—Ja se li coneix, ja!

Ambdós s'han mirat de fit a fit. Als ulls de l'home hi ha una deu de tristesa que comprèn, i la propietària de la taverna s'ha sentit colpida per aquell esguard adolorit... ¡Qui sap; diuen que hi ha tanta fam per éixos mons de Déu...!

—Mire, perquè la meua consciència no me'n faça retret... Els temps estan molt... ¿Coneixia vostè el poble?... Jo, li donaré part del meu dinar...

—No; això, no.

—Sí, sí; Déu proveirà. Però, escolte: que coneixia vostè el poble?

La muller del *l'ho* Pifani va servir, mentre pregunta, tot fent-se creus, que un home que ve de tan lluny...

—He vingut per donar notícies de... d'un xicot... Batiste...

—El de Marieta! ¡Santa Mare de Déu! Ell varen atusellar...? ¡T'ho bords! Ell, potser era un poc desficiat, sap?, però bon xicot, com a fill del poble! Que vostè era amic seu?

—Jo sóc... Jo era el seu company de... Sí, sí; això: el seu company! Vaja, quin vi més bo! I també les olives...!

—Vaja, i jo que l'havia pres a vostè per...

Ai, perdone, sap!

—Sí, és clar; tinc un aspecte tan...!

—Escolte, no se'n vaja! No, si no és això. Ja em pagarà un altre dia... quan torne... si és que torna i puc servir-li un bon dinar... Però, dig'm: com és que va passar...? Per què el van afusellar?

—Ara tinc pressa; ja li ho explicaré...

—Però, és que vostè en sap el canvi?

—Sí, és clar... És que tinc un plànol...

—Això què és?

—Que, apuntat en un paper, tinc dibuixats tots els camins, la plaça, el carrer de l'Abadia... després el caminet del Geperut, la senda d'En Ferrer, després l'alqueria de l'Àngel i...

—Mare de Déu Senyor! Estos hòmens són el dimoni, sense haver vingut mai! Escolte, diu que tornarà?

—Sí.

—Mire, si torna, ja li tindrè un soparet, i si de cas... dalt tinc...

Els camins estan prou enfangats i l'home dnu les sabates totes rebentades...

Té ànsia d'arribar, i, tanmateix, l'emoció li fa acurtar el pas. Se li fa un núc a la gola en xafar la riba de la séquia...

Per aquests indrets ja no hi ha carreus ni botigues, ni el soroll de les fàbriques atabalada el pensament...

Un llaurador que mena la mula per damunt la terra rogenca, enfonsant la rella per formar

eis soles novells, mira al foraster des de lluny, i el segueix amb esguard recelós... Pot ser un vagabund, o pot ser que vaja errat de camí...

Caldrà romandre a l'aguait...

Després de passar uns senderols, a banda i banda l'horta ben conreada, la séquia fa un trenc, i continua cap a mà dreta, per girar de nou allà lluny.

Alqueries, barraques; el peu ensopega, oblidat el camí; matolls i arrels crescuts a bondó...

L'estreta senda, vora la regadora, no l'ampia séquia a on es podia nedar... quan u era Ingeniu i mai no havia vist la mort vora d'ell...

El citrer ha perdut la verdor de les fulles i els dompedros tenen un cercol de flors marcides al seu redós.

De cara al migjorn hi ha l'entrador de la vella alqueria; no es veu agranat ni arruixat... segurament fa molt de temps que no hi ha unes mans de dona que emblanquinen la façana i els pilars de l'emparat per a quan venen les festes.

Els pàmpol·ls ressecs i rogencs cruxen en xafar-los, tal com si rondinassen contra l'oblit...

Davant la casa, assegut en una cadira baixeta amb seient encordat d'espart, hi ha l'hòme vell... els peus inflats, les mans balbes que engrapen el gatato, i el rostre cansat es referra en aquelles.

La gorra negra cobreix el cap de cabells blancs; els pantalons a ratlles fosques, apeda-

çats, i la brusa de llana negra amb ratadures i llançons, i el coll de la camisa renegrit i esfilagarsat, fan palesa l'absència de dona que mene la llar.

El qui abans ha botat la seqüia, s'atura un instant i mira l'aspecte ruïnós de tot al voltant...

No es sent renill de cavall, ni lladruc de gos. La figuera, nua de fullam, mostra les branques retorçudes en una mena d'espasme desesperat. Vora el pou hi ha el carro, amb les barres cap amunt; sembla que clamé al cel...

Únicament el sol, amb la seva llum daurada, dona un punt de dolcesa a l'indret hortolà.

El qui acaba de venir voldria tornar-se'n arere...

Però l'home vell ha alcat el cap, ha tirat vers el tos la gorra greixosa, i els ulls blaus enluernats de sol, s'achuquen per inquirir la persona que s'ha extraviat per aquells ravalis solitaris.

Ja no es pot recular; faria pensar que es traça d'un malfactor.

—I ací és ma casa! —ha murmurat el qui arriba.

Cal, doncs, a'vangar fins a on la parra s'arbraga al pilar de rajoles escrotonades i dir: «Bon dia, pare!» i esperar amb la gola eixuta i la llengua apegada al paladar, la reacció del vell.

Els ulls blaus, que foren mirrada ardent, esguarden la figura que porta la veu i parpelle-

gen inquiet, tot refusant la sobtada visió que allargassa la seua ombra sobre la terra dura i blauginosa.

Tot seguit, el vell ha fet accionat de bandejar la presència inesperada...

—Oh, que tu també, Batiste! Bo; què anem a fer-li!

Els bràgos joves, que ja fa temps oblidaren l'abraçada afectiva, avancen tímida-

La mà d'artèries enduredes, toca amb temorega suavitat la mànega que cobreix els bràgos que s'acosten, tal com si tocàs les ales ternes d'una papallona.

—Com es troba de salut, pare? Ja... ja m'han dit que... la mare...

El vell no respon. Tot aquell allau de parraules, rebudes de colp, quan ja està avestat que ningú no li pregunta res, l'obliguen a fer un esforç... La memòria atebida no deixa abastar la resposta adient a cada qüestió... Solament, allò que ha quedat més pròxim, allò més important que l'ha colpit, va fent-se caní...

—La mare... estigué malalta... quan li digueren que tu... que t'havien atisellat. Passat un temps, es va revescolar... Ve cada nit... em fa companyia. Però Miquela, la «camatorra», diu que cal dir-li misses... A tu, Batiste, també et calen misses? Fíll... el pare no té d'on pagar-les... ja podien deixar-me tranquil!

Amb la vitrolla del galatí va fent ratlles damunt la crosta de terra que hi ha al seu davant; després enlaira el braç amb violència,

—Veges, mira la terra! Ja no la puc treballar... Per açí no hi ha braços; els que vénen de lluny volen massa diners, i no saben treballar-la... Ni el gos m'han deixat!

—El Coqui?

—Em feia companyia; amb ell podia arriscar-me fins la plaça... a la taverna del *tío* Pifani. Lladres, més que lladres!

—S'ha passat la mànegua per davall del nas, en la punta del qual relluita oscil·lant una gota transparent.

—Ja devia ser molt vell, i moriria! Jo li'n portaré un...

—Tu?

—El vell no encerta a comprendre, d'on podrà portar un gos aquella ànima de l'altre món...

—També em furtaren l'escopeta. Digueren que jo no ja podia tindre... Home, tota persona que viu al camp...! Escopeta i gos...! Són tots una colla de lladres... deshonrats! Una colla de...

—Ja fa bella estona que el vell va enraonant, enumerant les malfetes, sense preocupar-se de si l'escolten o no... Està avesat a no obtenir resposta...

—Escolta, Batiste, esperes tu mare?

—No, no senyor! Aniré al cementiri... som en la vespra de Tots Sants...

—Sí... havem entrat en la lluna nova. S'han de plantar... lletigues?, bledes?

—És ben difícil saber com desapareix la mare, després d'aquelles visites que fa a la boqueta

nit... Ara, amb el sol reflectint de cara... caldrà aprofitar un instant de distracció...

—...Au, que vagen tots a pastar fang!

—El vell ha girat la cara, i amb el gest de la mà rebutja tota possible conversa...

—Els ulls blaus tenen una mena de tel aigüatós que els esblanqueix. La boca enfonsada somriu de sobte, mostrant les genives mancades de dents. Amb el gaiato enlairat indica cap a la banda de darrere de la casa...

—Xist, mut!

—El vell para atenció d'on ve l'aire; sembla escoltar un resso conegut i esperat...

—Pareix que ha oblidat la presència del fill, o no troba motiu per a aquella perllongada aparició.

—Un estol de corbs ha passat grallant per més amunt del pi que hi ha plantat davant l'entrada de l'alqueria; els ulls del vell ressegueixen el seu vol amb esguard inquisidor...

—Mentre el vell roman atent al resso del xiscle dels corbs, la mirada perduda en la llunyania, esdevé el moment per escapar-se...

—Després, caldrà assegurar a la riba molinda de la regadora, el cor bategant adolorit per tantes emocions.

—Les campanes de la torre de l'església esgranen la melodia delitosa de les hores quietes.

—Haver de renunciar a la pròpia llar, després de tants anys de sentir la seua crida, de somniar amb la seua escalfor...!

—Però les mans que han engrapat el pic i la

pala amb la ranonja dels venguts... no voldran pas enfonsar la rella en la terra eixuta de tant de temps sense rebre'n la mossegada.

Potser és millor seguir la grisa ruta dels camins incerts, camins que poden menar a un destí desconegut... diferent, però, de les vides arrelades, que viuen i moren tal com els arbres. Els arbres trasplantats han de tornar a arrelar-se per a poder viure...

Quan els corbs i el crit llur ja s'han perdut en la llunyania, l'home vell gira el cap envers on era el fill.

La boca esdentegada fa un mig riure sorneguer, satisfet i temorenc ensems.

«¿Tornarà demà?»

El vell s'arronsa de muscles, insegur de tot allò que es belluga al seu voltant. Hi ha un ríctus amarg d'impotència en la boca enfonsada, en els muscles calguts...

A poc a poc ha entrat en la casa. Darrunt la taula hi ha un tros de pa, i en un plat, alguna veïna del poble ha deixat també un tros de formatge blanc. D'una manotada, ho ha refilat tot.

Les passes curtes i vacilants, els ulls entebolits per les llàgrimes.

El dormitori fa tuf de robes brutes... Genolls a terra, l'esguard fit als retrats que hi ha darrunt la calaixera... Del cor puja una

pregària sense paraules; una pregària que s'aixura sobre les imatges amades...

El son lleuger del vell ha sentit les peïjades, malgrat que siguem d'aquell que és avesat a ocupar-se sense fer soroll.

—Qui hi ha?

—Sóc jo, pare!

—Per què tornes, Batiste?

—Cal deixar-lo rondinar.

L'estança de la banda esquerra...

La lluna nova transpunta per un forat del sostre... resten senyals d'haver entrat aigua a dolls quan ha plogut...

La cambreta fa pudor d'humitat. Sobre el llit de ferro pintat de negre, amb petites flors, hi ha el matalàs amb la tela ratada i la borra encampada per terra; al davall, la màrtega de pellorres de panolla està endurida i resseca...

«És un llit, si més no!»

En el silenci de la nit quieta. Sense passos ferms de centinelles. Sense crits de canvi de guàrdia. Sense trets de fusell... se sent el ronc amable de les rates en el trespol.

La llum esblanquida de l'alba s'escola pel forat del sostre. De la finestra estant, es veu el sol de color d'escarlata que va donant llum a cada cosa que toca. Els galls de les veïnes alqueries han cantat diana i, tot seguit,

els ocells amagats als nius han esclatat en alegres reflexos.

No s'ha deixat sentir cap so de corneta! Els llavis aspres, que en la nit murmuraren una pregària desgavellada que va amar acudint a la memòria... una pregària d'infantesa que tenia l'aspror del primitivisme, l'agredolç del retorn, somriuen ara en eixir a la porta de la casa...

Els ulls no albiren enloc xarxes de fil de ferro!

Al pou es pot emmirallar el rostre en l'aigua transparent i fresca.

Grinyola la pol·litja; de la terra i de les plantes puja aquella olor del matí, tan diferent...! Alguns metres enllà, una columna de fum que encomana una forta sentor de rostolls cremats.

Vora dos quilòmetres enllà s'albira el camí ample... Abans, però, d'emprendre'l caldrà tapar el forat del sostre, per tal que la pluja i el vent dels hiverns venidors no facen malbé...

De vora la séquia, es pot prendre el fang i les canyes... Corre l'aigua mansueta doblegant les tiges nascudes al jac, sobrepuja les pedres i les arrodoneix i penca a els badalls que hi troba, tot fent surar alhora les fulles caigudes dels arbres i els cuacs botiflats.

Fa gorg seure a la riba, sota l'ombra bellugadissa dels xops... deixar córrer el temps... El vell ha eixit a la porta de l'arquerna, els ulls aclucats, l'oida atenta; hi roman a l'aguait

de les anades i vingudes del jove. Ha obert els braços en gest suplicant.

—Fill, que ta mare ve per fer-me companyia... però s'està quieta, assegurada vora taulla...

Caldrà, doncs, pegar un crit, i mostrar les mans renegrides de molts dies de rebre el sol, que deixen endevinar les venes per on corre la sang calenta...

Els ulls del vell, però, tenen una manera obsessiva de mirar...

Hom ja n'ha vist, d'ulls amb mirada semblant... alla baix... Sobtadament, han abraonant un sentinella... després, s'han pogut oir els trets dels fusells...

No es pot jugar amb uns ulls que miren així!

I no per por de rebre una codolada al tò, ni de sentir una mà agarrada a la gola; ans, temor de trencar un fill...

Un fill ben subtil, que en la vida del vell és l'única cosa que manté la quietud.

Caldrà anar-se'n ben aviat!

L'amor és més fort que la mort; però és ben difícil retornar a la vida dels altres quan ja l'amor ens estima morts!

El vell ha fet grinyolar la pol·litja del pou, s'ha rentat la cara i ha begut un glop d'aigua; mira amb recel com gateja el jove damunt la teulada...

Tots dos s'han trobat i s'han mirat fit a fit dins la casa, i el jove ha pres el pa i el formatge de terra.

—Que vosòt no en vol, pare?

El vell ha rodat el cap, negativament, i se n'ha eixit al corral, tot pegant colps amb el gaiato damunt la terra endurida.

Pitxers i plats de Manises són a l'escudeller, recoberts de pols i terranyines.

Sobre la llar, cendra esblanquida i freda.

El vell somriu amb descans en veure marxar al fill...

Damunt les pedres renegrides, la via del tren relleix sota la resplendor del sol. El caminant s'atura, la mirada fixa en tots dos carriils, que, fingeixen unir-se al lluny.

Passat Alaià, el barranc; a l'altra banda, Catarroja...

Un somris de tristor dilata els llavis en fer remembrança dels dies...

Després d'haver sorit d'escola i d'haver pres el berenar de casa, cada colla de xiquets cercava els llocs secrets a on havien amagat les canyes que els servien per a engrascar-se en perill lluita i fer malbé els arbres que trobaven de passada i esqueixant-se la roba i la pell en rodolar per damunt els rocs cantelluts. Fora, fora d'aquí!

Era el crit dels uns contra els altres, mentre llançaven les canyes atacades com si fossen fletxes...

Barranc avall, pel camí solitari, s'arriba a l'Albufera...

Tant se l'ha dóna a un home lliure ser en un lloc o en un altre!

Cada matí, davant la xarxa de fil de ferro, ha desfilat caminar... caminar lliurement envors l'indret a on bufa l'aire...

El lli pedregos del barranc inicia una suau ondulació en arribar al gran llac de l'Albufera, a on les barques llisquen lleugeres amb les blanques veles hissades al vent.

S'hi està bé, assegut a la riba del llac, seguint les rabents escabussades de les fòrtes i dels colliverds, lliures durant la migdiada de les perdigonades dels caçadors.

Hom ja no podria retornar a la vida plana i senzilla després d'haver sentit al cor el vorí d'engrapar un fusell.

Esplilleja el sol damunt l'aigua bellugadissa, escorcolla per l'encanyissat dels vivens d'anfruits, i encomana tonalitats daurades a les velles xarxes esteses pertot arreu de les ribes.

Allà, per la carretera grisa, roda un autobús de turistes joves que canten unes melodies amb lletres i cadències exòtiques...

Hom ja en sap, de cançons estranyes, hipèsses de llavis estrangers, que en les nits marines han donat embranzida al deler de continuar vivint...

També hom ha sentit il·lusions que han quedat arrambades per l'ailau incontentible de l'odi, quan ha calgut mantenir el fusell engrat

pat i disparar contra l'enemic desconegut, sense arribar a comprendre'n els motius...

I... les xarxes de fil de ferro, després de perllongats malsons, i despertar-se un dia sense esperança... a tota una corrua de dies i de mesos i...

L'aigua del llac es belluga tan mandrosa, que hom diria que hi roman quieta, com un immens espill, a fi que puguen emmirallar-s'hi les aus aquàtiques de plomatge de gira-sol.

Sembla que cada cosa és al seu lloc, que cadascú té una missió a complir... no tan sols matar i malleir i esperar el moment oportú per escapar-se'n...

Però, amb les mans engranades al fusell, és ben difícil conèixer la missió de cada home.

I si una xarxa de fil de ferro barra el pas, llavors esdevé més que difícil... impossible!

I quan les mans són lliures, i res no barra el pas, malgrat que la memòria reporte els ulls espaventats que miren al cel sense hi veure's... caldrà cercar un punt d'arribada; caldrà trobar un motiu, d'amor o de rancúnia o de venjança.

S'ha pogut conèixer la pols de molts camins, i en ser al punt d'arribada, tot esdevé diferent, perquè una dona ja és mare... i té la veu aspra, havent perdut la dolcesa d'abans... i al pare no li fa golg rebre la visita del fill que morí molt lluny de la terra natala...

No hi ha l'anguinis desert, ni tampoc l'oasi!
Un miratge tan solsi!

Al Saler hom podia seure davall dels pins, i quan sentia fam, acostar-se al caní, a on són els paradors dels turistes, mirar amb rancúnia als ulls dels ben cofats, mentre es mormola a sota veu una blastomia... Sentir-se còrrès pel gaudi dolent d'encomanar l'odi que vessa l'esperit turmentat...

Sota el jac que forma la pinassa se sent el bellugar dels petits insectes... Tenen una missió que acomplir? ¿Tenen tan sols un motiu per a viure?

Els arbres, immobils, també tenen segurament un motiu de vida, una missió... i això no obstant, els homes els destralegen i els atterren amb odi ancestral... Potser esdevé motiu de vida per als arbres, sedollar l'abrassadora deria de destrucció que nia al cor de l'home...

L'horitzó s'ha fet de color de violeta i la lluna novella va pujant des del fons de la mar, tot semblant un globus de color de taronja que a poc a poc s'enfila pels arbres.

Quan s'haia fet fosc, el llaurador que creava els rostolls s'acotxarà al seu llit estoval; demà plantarà lletigues... i regarà quan hi toque l'hora de l'aigua.

Fa l'aire humit i apegalós... El vell es deu haver ficat al seu llit de matalaf de llana endureda i armada; però és davall d'un sostre que no deixa veure les estrelles, ni deixa sentir la basarda que encomana la força bellugadissa del bosc atapeït.

Esperar l'endemà sense cap esperança con-

creta, sense cap il·lusió que pugui frustrar-se...

Cap allà, més endins de la frondosa pineda, pot haver-hi un lloc acollidor... la casa dels guardes... Potser hom hi trobarà uns braços que deleren passió, uns llavis amatents a la besada furtiva... Qui sap a on és la casa de la guardessa solitaria...!

Cal dormir i somiar tot pensant en els dies que al cor es congruïava el desig d'arrambar amb tot per gaudir de la present llibertat...

Libertat! Un mot que esdevé un miratge... Quan es mira de ben prop, s'esmuny de les mans com un grapat de sorra per entre els dits blancs...

Un fil de llàgrimes roents solca les galles colrades i s'endinsa en la boca...
Regust amarg de desesperança!

Ja per damunt les aigües mediterrànies s'alça la llum resplendent del novell dia i empeny les barques vers la platja deserta. El gran disc vermell surt d'entre el blau marí, donant fulgor daurat a la sorra humida i llustrosos envorissades a les palmeres nanes; i la filada de les aranyes recomença, a l'aguait d'atrapar la mosca enlluernada de reflexos atabaladors. Els ocells enlarden llur relliet quotidia, i emprenen la volada cap a diversos indrets, i l'aigua mansueta dona el bes matinal i deixa sobre la grava tornassolades escumes.

En rebre els ulls cansats el reflex vermellós de la llum novella, s'han obert sobtadament les parpelles, i les nínetes esparverades guaiten al seu voltant, sense arribar a comprendre...

A poc a poc, la memòria reportarà els motius... la idea soterrada en la fosca anirà agarrant-se de bell nou al cervell, i una revolada de rebellia s'alçarà al cor arborant la pensa en delers que fan cloure els punys disposos a l'escomesa.

Amb la llum del dia es veuen els camins ben tracats, per on els cotxes van entrant i aturant-se.

Hom pot descobrir ben prop del lloc a on la son abaté les parpelles en la nit batentant, una gran «roulotte» de matrícula estrangera.

Envernissada de groc, la casa mòbil sembla un monstre de fantàstica llegenda... En la clariana del bosc una parella jove han parat l'aula per esmorzar després del bany.

«Durant la nit hauran gaudit de l'amor...!»
Estirat damunt la pinassa, a l'aguait de tot allò que pugui esdevenir-se en la plena felicitat de la parella veïna, hom arriba a comprendre que, des del començament dels segles, tot ha estat sempre igual. Allò que importa és aclarir si val la pena tota esdevinença de temps passat, o si només és un somni que cal esbandir per buscar la realitat...

Pot ser una realitat que, per a qualsevol que ha retornat a la vida, consistirà en un

tros de terra sense conreu, en un carro sense cavall, en una llar sense dona...

També, però, pot consistir eixa realitat, en una casa bastida per unes mans que han sabut tapar un forat del sostre amb un grapat de fang i canyes.

Hi ha la taula parada a quatre passes. La parella jove s'escabussa en l'aigua mansueta i freda i tot el goig de viure esclata en un plaer farcit de rialles.

Tan sols un tros de pa pot assaciar la fam de qui tot ho ha perdut...

Templació de viandes apetitoses de sabor desconegut; fam de moltes coses que semblaven oblidades en el deler obsessiu de la llibertat...

Ulls i mans i boca, tot es torna golut. Emenjar i beure, ni que siga apressat i furtiu, encomanada unes novelles ànsies de sentir-se viure.

Encara es podria aconseguir un bon grapat de monedes, en acostiar-se als colxes que van entrant pels camins ben traçats que menen a la platja, i fer el viatge de retorn en l'autobús de l'Inia.

Hi ha, però, una mena de dèria primitivista a voler refer el camí tot al llarg del barranc esquerp, sense possible contacte amb els homes, que arrenclerats i menats per un ramada invisible van a la cleda, cap cot, sense capir el dret assolit com a criatures humanes... El barranc, de caïres verds i envermel·lits,

de terra aspra i resseca, amb els reguerols farcits de grava grisenca...

Hom pot sentir-se un novell Adam, sorgit de la terra!

Cal llançar a la mar la greixosa motxilla, amb la mentida dels papers que puguem identificar la vida d'un home...

I sentir un goig nou, desconegut... de caminar amb les mans buïdes, absolutament buïdes, lliures de tota mena d'impediment, per poder agafar de bell nou l'aixada i ferir la terra esblanquida i dura, fins arribar a l'entranya rogenca, i escampar la llavor al seu si...

Esperar pacient el curs dels dies, que donaran el profit: del quefer diari...

I cercar després la dona que vulga manpendre el rem d'una llar coberta de cendra retredada...